

922-1-8

(2 ע"ק)

השם

השם

נמסר ב
1.4.21
אלקטרוני
נמסר ב

4

מדינת ישראל

משרד ראש הממשלה

מזכירות הממשלה

תקין פורמט הממשלה
1968
קמפוס הממשלה
1973

שם:

הר הבית בג'צ 222/63 תפילת יהוד

7341 / 5 - א

מזהה פיו: 77.0/16 - 1037

מזהה לוגי: 03-312-01-08-05

מס פרט: 451004

13/01/2013

מדינת ישראל

גנז המדינה

7341

77

א

7341-4

מחסני ארכיון המדינה- מראה מקום 2015-00004363

מיכל: א_0007341

כתובת: 3-312-1-8-5

כמות תיקים: נמצאו 1 תיקים

אסמכתא: 2015-00004363

עודכן ע"י: אליס בארון

תאריך השאלה: 11/11/2015

מטרת השאלה: עיון

הליך כספי: לא

גורם משאיל: מעיין

אל: בית דן

הערות:

סידורי	שם תיק	סימול מקורי	מזהה פיזי	ברקוד
5	הר הבית בג"צ 222/63 תפילת ת יהודים הר הבית סקר והמל צות ארגון ותפעול בטחון הר הבית ובכנסיית קבר קדו	922-1-8	א - 7341/5	
	משאיל ע"י ו/א			

תכנית לרחבת הכותל המערבי, ירושלים

פרויקט המבואה
תכנית המרחב - ינואר 1968
תכנית המרחב - דצמבר 1965

חכנית לרחבת הכתל המערבי

חכנית ראשונה

הוכן עבור:

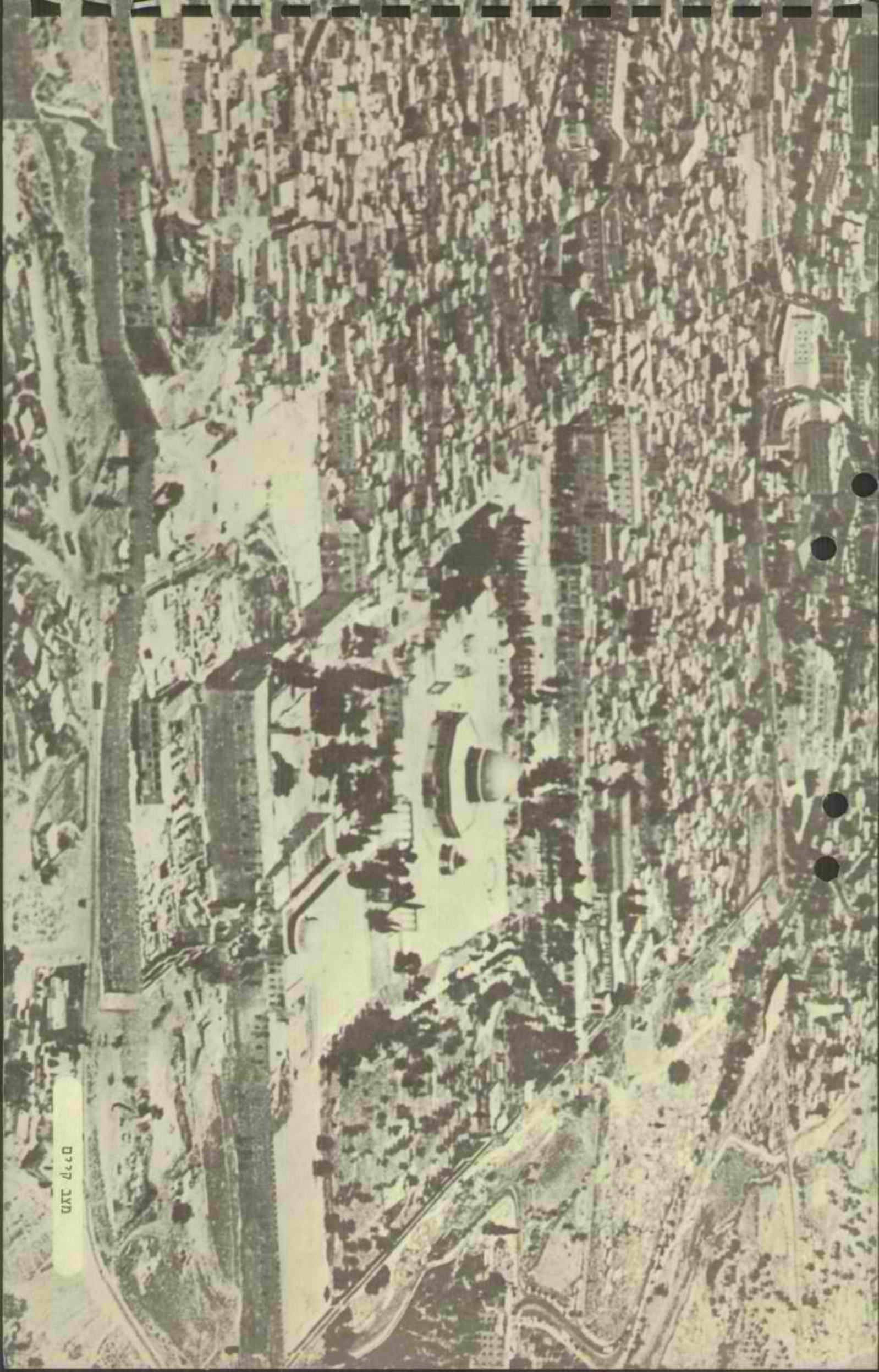
עיריית ירושלים

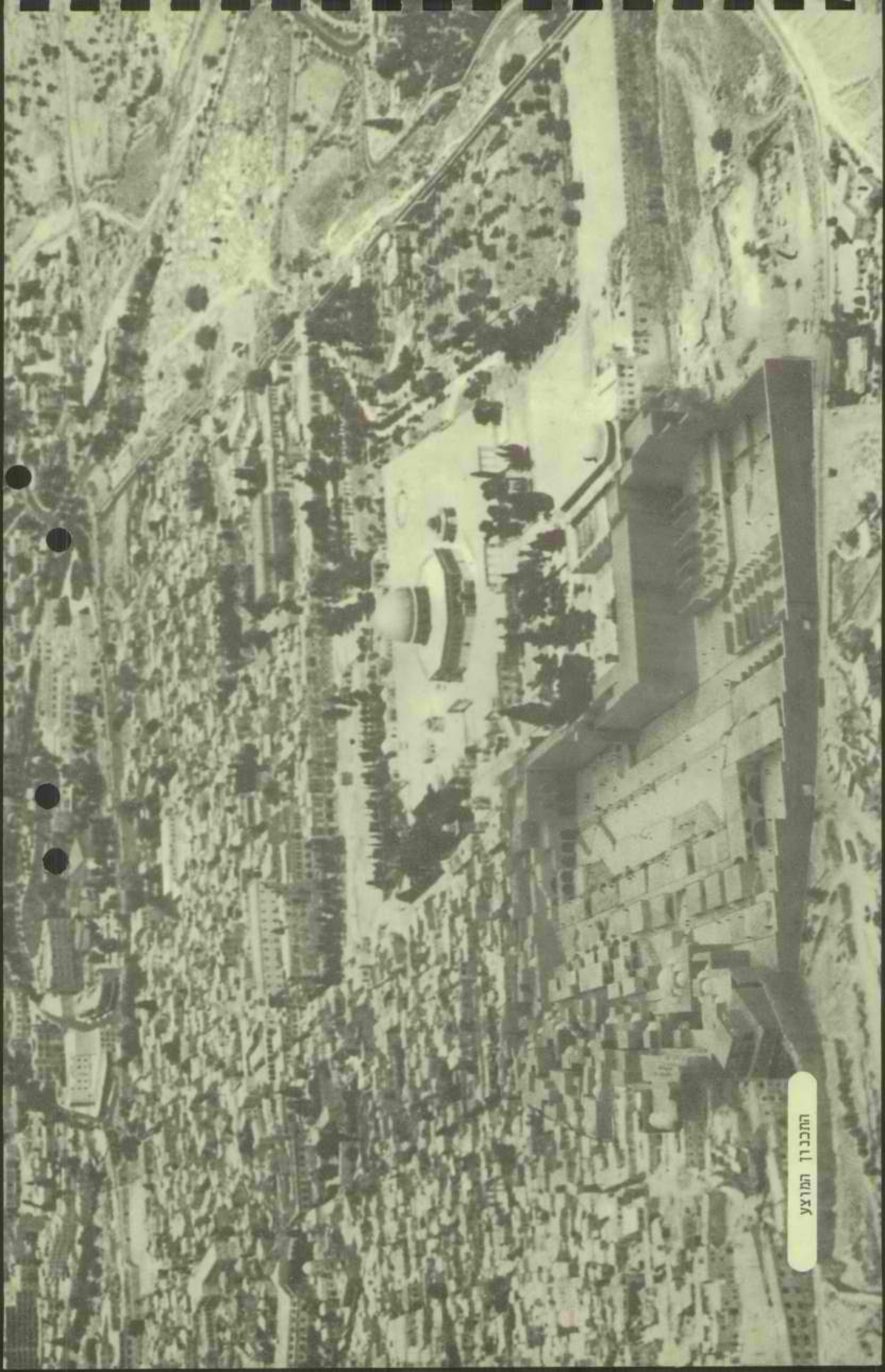
והחברה לשיקום ופיתוח הרובע היהודי בעיר העתיקה, בירושלים בע"מ

משה ספדיה אריכל בע"מ, ירושלים

שבט, התשל"ד

המכון המוצע

הבעת תודה

תכנית זו קבלה אח יפוי כוחן של עיריית ירושלים והחברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי. עם זאת, פיתוח התכנית בוצע חוץ שיתוף פעולה הדוק עם המשלחת הארכיאולוגית, האחראית לחפירות בשטח הכחל המערבי.

המשלחת הארכיאולוגית בראשות פרופ' מזר וסגנו, מאיר בן-דב, נטלה חלק בתכנון בהבאת התכניות של החפירות שנערכו לפני שנחיים לידי גמר. הייעוץ הממושך, החדריכים והבאת התכניות לידי גמר ע"י המשלחת הארכיאולוגית היו חיוניים לפיתוח תכנית זו ורעיונותיה.

כמו-כן נחונה תודתנו לאדריכל יוסף שינברגר, היועץ הארכיטקטוני למשרד הדתות, שאיפשר שימוש במקרים קודמים שנערכו ע"י צוות התכנון בהדרכתו, ואשר הקדיש מזמנו לבדיקת התכניות והעיר הערותיו בכל אחד משלבי חהליך התכנון.

איור 1

1. סקירה הסטורית

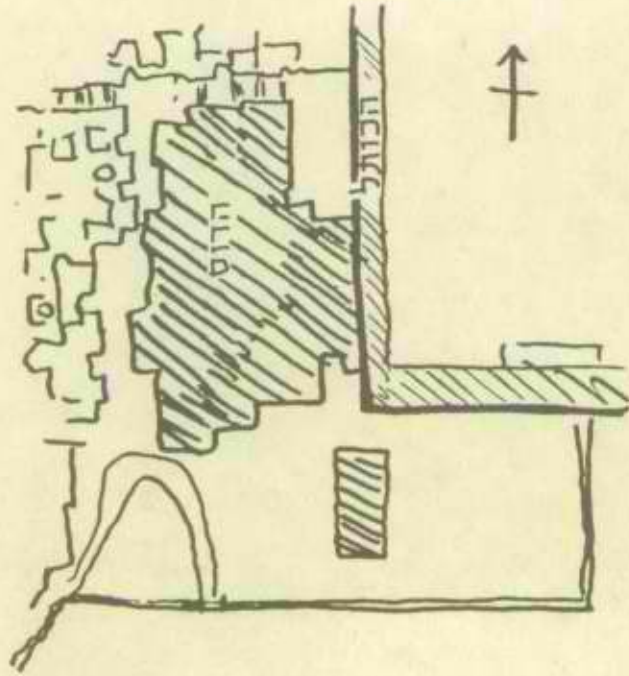
1.1. הכתל המערבי לפני 1967.

לפני 1967 היה השטח בחזית הכתל קטן ומצומצם בגודלו, ומידותיו: 20 מ' לרוחב ו-45 מ' לאורך לערך. שטח זה, מעין חדר חיצוני בחזית הכתל, היה מתוחם בשורה של בנייני מגורים, והיה בו מעין אינטימיות, שהעניקה לכתל עצמו אשליה של מימדים גדולים יותר (איור 1).

מיד לאחר מלחמת ששת הימים נהרסו הבנינים שבחזית הכתל עד לקו הצוק. כך נחפנה משטח באורך 225 מ' בקירוב, וברוחב של כ-75 מ'. השטח כולו שוחס ע"י החומות ושער האשפות מצד דרום, הצוק וננייני הרוכס היהודי ממערב; בנין המחכמה מצפון והכתל המערבי ממזרח, נעשה, פוטנציאלית, שטח ציבורי נרחב (איור 2).

הריסת המבנים בשטח לוותה באי-שביעות רצון מצד הציבור. הציבור בטא תחושה של אבדן קנה הפידה האינטימי ותחושת הגודל שהיו לכתל בעבר. נאמר כי המרחב שלפני הכתל יצר אווירת שיממון. הפירות ארכיאולוגיות מקיפות שבוצעו בקצה המערבי ובקצה הדרומי של הכתל, ואשר עדיין לא נפתחו לקהל הרחב ואף לא נעשו חלק מהתכנית הכללית של האזור, הנדילו את אי-שביעות הרצון ואת אווירת החילוניות.

אף על פי כן, פינוי חזית הכתל מבניינים שינה באורח דרמטי את שימוש הפוטנציאלי של השטח כמקום התכנסות ציבורית. מאז 1967 התאספו במקום זה עשרות אלפי איש בעת חגים; אסיפות המוניות וסקסים אחרים - אירועים אשר לא היו כהאפשרים בשטח הקטן של לפני 1967.

איור 2

2. חכנית יסוד לפיתוח רחבת הכתל

2.1 מפלסים.

כל נסיון לבניי השטח שבחזית הכתל חייב להתייחס ולהיות מוהאם למפלסי הנקודות הקבועות שמסביב לכבר. מפלסים אלו, אשר חלקם קיים מקדמה דנא וחלקם היסטוריים במקורם, הם נקודות המוצא הבסיסיות לכל חכנית.

(א) הרחוב ההרודיאני לאורך הכתל.

הרחוב ההרודיאני העובר בסמוך לכתל, נמצא במפלס 720 עד הגיעו לשער ברקלי, נקודה בה הוא משתפל ב-3 מ' למפלס 717, בהמשיכו דרומה אל הפינה הדרום-מערבית של הכתל. שם הוא מתפצל, מפלס רחוב אחד ממשיך ישירות דרום-מערבה אל עבר עיר דוד, ואילו הרחוב האחר מתמשך אנכית לכיוון החומה הדרומית אל עבר שערי חילדה.

(ב) שער ברקלי.

שער ברקלי, ששמו הוענק לו ע"י הארכיאולוג וורן, היווה את אחת הבניסות המרכזיות למקדש הרדוס. ממוקם במרחק מדרגות מספר מעל הרחוב ההרודיאני במפלס 720, ומתחבר באמצעות מדרגות פנימיות להר הבית. בהווה השער הינו תת-קרקעי, ומיקומו הוא בדיוק מתחת לשער מוגרבי (שער מאוחר יותר) בחלקו העליון של הכתל.

(ג) שער האשפות.

שער האשפות המהווה את הכניסה העיקרית לעיר העתיקה באזור זה, ממוקם בחומה התורכית במפלס 726.

(ד) רחוב השוק (רחוב דוד או רחוב השלשלה).

רחוב השוק העיקרי, המקשר את שער יפו והכניסה להר הבית, והידוע כרחוב דוד, הוא אחד המעברים העיקריים בעיר העתיקה, המוביל לרחבת הכתל המערבי במפלס 743.

ה) הרובע היהודי.

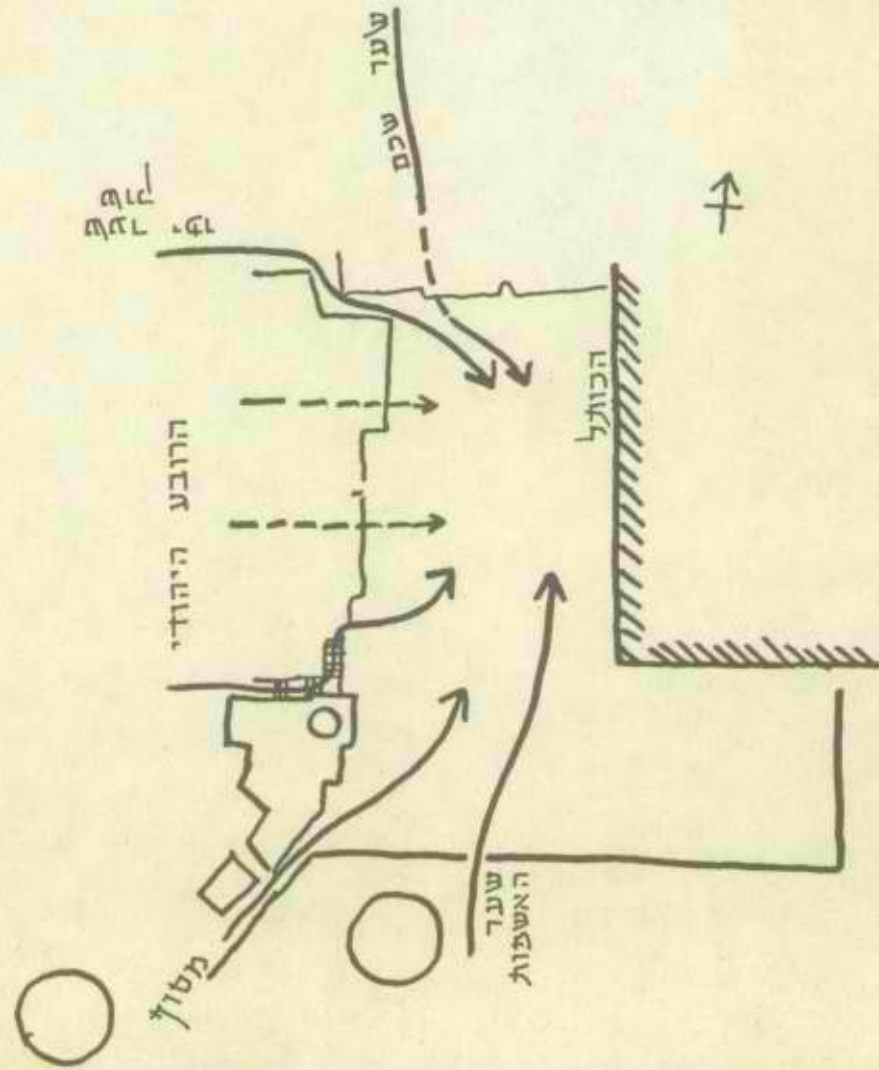
מפלס הבניה הכללי של הרובע היהודי, הממוקם על הצוק המשקיף לעבר הרחבה הוא 740. רחוב משגב לדרך, אחד הרחובות העיקריים ברובע היהודי המתממשים במקביל לחבל, משתפל ממפלס 754 למפלס 747 בסמוך לשוק. היורד לרחבה מהרובע היהודי חייב לבוא מרחוב זה, ולרדת במדרגות הממוכות לישיבת פורת-יוסף.

3. נגישות וצירי תנועה

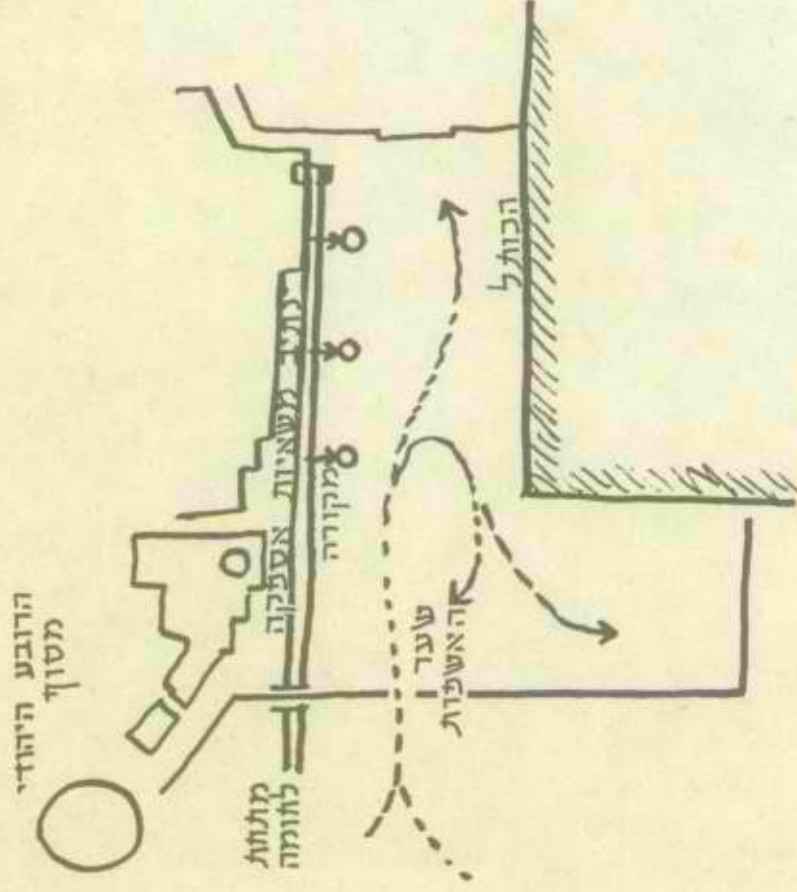
3.1 נגישות אל הכהל המערבי (איור 3).

ישנן מספר נקודות גישה עיקריות אל עבר הכהל המערבי. החשובות ביותר הן:

- (א) שער האשפות, אליו מגיעים הירידים ועולי רגל רבים באוטובוסים וכלי רכב אחרים מחוץ לשער. התחזית היא שמספר הולכי הרגל המגיעים משער האשפות יגדל כאשר יותקנו שירותי חניה נאותים מחוץ לחומות העיר.
- (ב) רחוב בתי מחסה המתמשך לאורך חומות העיר מהרובע היהודי ויורד סמוך לשטח ישיבת פורת-יוסף. מצפים שגם חשיבות דרך זו תגדל כאשר ייבנו שירותי החניה של הרובע היהודי, שיכללו מגרש חניה פרטית, החנת אוטובוסים ורציפי מוניות בסמוך לרובע הארמני.
- (ג) רחוב השוק המקשר את שער יפו ומתמשך לאורך הציר האנכי של העיר העתיקה אל עבר הכהל המערבי ויורד אל שטח זה דרך סמטה קטנה.
- (ד) קווי הגישה הפחותים בחשיבותם הם הרחובות הראשיים המהירים את שער שכם לרחוב השוק העיקרי ולאחר מכן יורדים לכיוון הרחבה.
- (ה) ישנם מספר צירי גישה קיימים ופוטנציאליים מהרובע היהודי. המדרגות הקיימות שניבנו בסמוך לישיבת פורת יוסף הן בעלות חשיבות הרבה ביותר. הן יורדות לעבר הרחבה ויוצרות גישה למוסדות החשובים הנמצאים ברובע היהודי. מספר כניסות פחותות-חשיבות אפשריות ע"י ירידה מהצוק דרך הכבישים המשיניים של הרובע היהודי.

איור 3

איור 6

שירותים .4

נוסף על הסדרת דרכי גישה נאותה להולכי רגל לאיזור הכחל וליעדים אחרים, חשוב לספק שירותים למוסדות העשויים להיבנות במסגרת חכנית האב. על שירותים אלו לספק את הצרכים הבאים:

- (א) שירותי חירום: מכבי אש, משטרה ועזרה ראשונה.
- (ב) אספקה ושירותים למוסדות השונים במסגרת שטח חכנית האב.
- (ג) גישה לכלי רכב למטרות סקסיות לחלקים שונים ברחבה ו/או למוסדות לאורך הרחבה.
- (ד) שירותים מחוץ לחחס חכנית האב, החיוניים להפקוד הנאות של המוסדות בתחום התכנית.

רכב חירום יוכל לנוע בחופשיות באמצעות רמפות המחברות את המפלסים השונים. מעברים אלו יהיו חלק מרחבות הולכי הרגל ולא יהיו שונים בהכנסם ובצורת הבניה שלהם.

שירותים למוסדות באזור יסופקו באמצעות כביש חת-קרקעי מקורה, שיעבור מחתה לחומה ליד שער האשפות ויתמשך במקביל לצוק, מחת למוסדות. דבר זה יאפשר גישה ישירה למעליות השירותים של כל אחד מהמוסדות (איור 6).

יש לתכנן מקומות חניה ושירותים נאותים מחוץ לשער האשפות, כך שישתלבו בסביבה, על כנה לא לפגום במראה חומת העיר.

5. הרחבה כמקום התקלות

5.1

שלא בדומה לכירות אירופאיות מסורתיות, נהוג השטח שבחזית הכהל לשימושים מגוונים. לרוב הוא מהווה מקום להגות והפילה. בשעות אלה מצוי מספר מצומצם של אנשים באיזור, ותחושת האינטימיות והקירבה אל הכהל הינה חיונית. בזמנים אחרים מתקבצות קבוצות קטנות, הנוטלות חלק בתפילה משותפת ובסקסים שונים. מאות אנשים עשויים ליטול חלק באירועים מעין אלו, אשר במהלכם חשוב שהנוצר החושט שטח מוגדר עבור פעילות מסוימת. במקרים אחרים, בעת חגים, התקהלויות המוניות או סקסים, מתאספים בשטח זה עשרות אלפי איש. חשוב שאנשים אלו יחושו קרבה אל הכהל ושיראוהו בעיניהם.

הרחבה חייבת, איפוא, לאכלס בצורה נוחה, בקנה המידה ובאווירה המתאימים, קבוצות מסדר גודל של מתי מעט ועד למאות ועשרות אלפים. לפיכך, היחס בין המפלסים הוא חיוני לקשר ויזואלי עם הכהל כאשר מדובר במספר רב של אנשים.

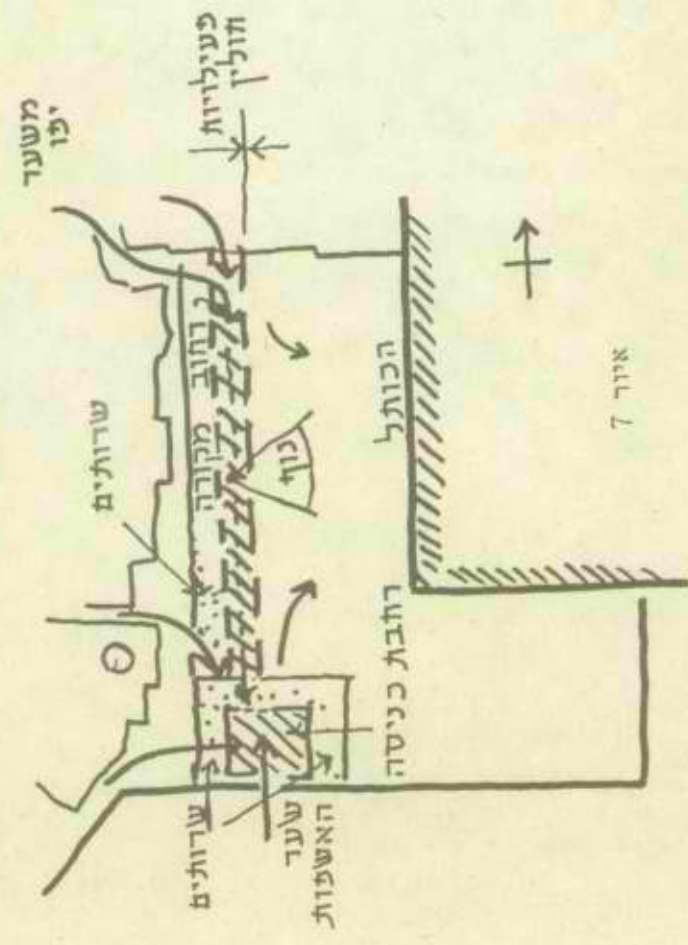
5.2

רחבת הכניסה.

יש לקחת בחשבון מספר גורמים נוספים המתייחסים לתנועת הציבור. מאחר ורבים מן המבקרים הם תיירים ועולי רגל המגיעים בהמונים באמצעות אוטובוסים ובקבוצות, יש צורך בשירותים בסיסיים כגון: נוחיות, עזרה ראשונה, שירותי מטעדה ומזנונים, חנויות למזכרות עבור חיירים וכיו"ב. על פעילויות אלה להתבצע מבלי להפריע למהלכן התקין של פעילויות הקודש שליד הכהל. חשוב לכן כי רחבת הכניסה המוקם במקום בו יוכלו להתרכז כל השירותים הנדרשים. המיקום הטוב ביותר עבור משרה זו הוא בצידה הדרומי של הרחבה, המשרת את המגיעים משער האשפות, מסוף הרובע היהודי והרובע עצמו (איור 7).

5.3

אחת הנקודות החשובות שהועלתה ע"י מבקרים בכהל לפני 1967 הייתה החוסת ההפתעה; לאחר מעבר בסמטאותיה הצרות של העיר העתיקה, מצאו הם את עצמם לפתע במרחק פסיעות מספר מהכהל. בעוד שמימד הפתעה זה אינו יכול להישנות בקונספט הנוכחי בו נמצא הכהל, הרי על אף זאת חשוב להתחייס אל האלמנט של התגלות הכהל למבקר. לפיכך, נראה כי כאשר מגיעים מצד דרום, שער האשפות ומכוון המסוף, לא יתגלה הכהל לעין בצורה מיידית אלא מאוחר יותר, בנקודה בה נכנסים לרחבה עצמה. כניסה מהשוק ומשער יפו שונה בכך שכאשר אדם מגיע לנקודה הנבונה ממנה מתגלה הכהל עדיין אינו נכנס לתחום הרחבה.

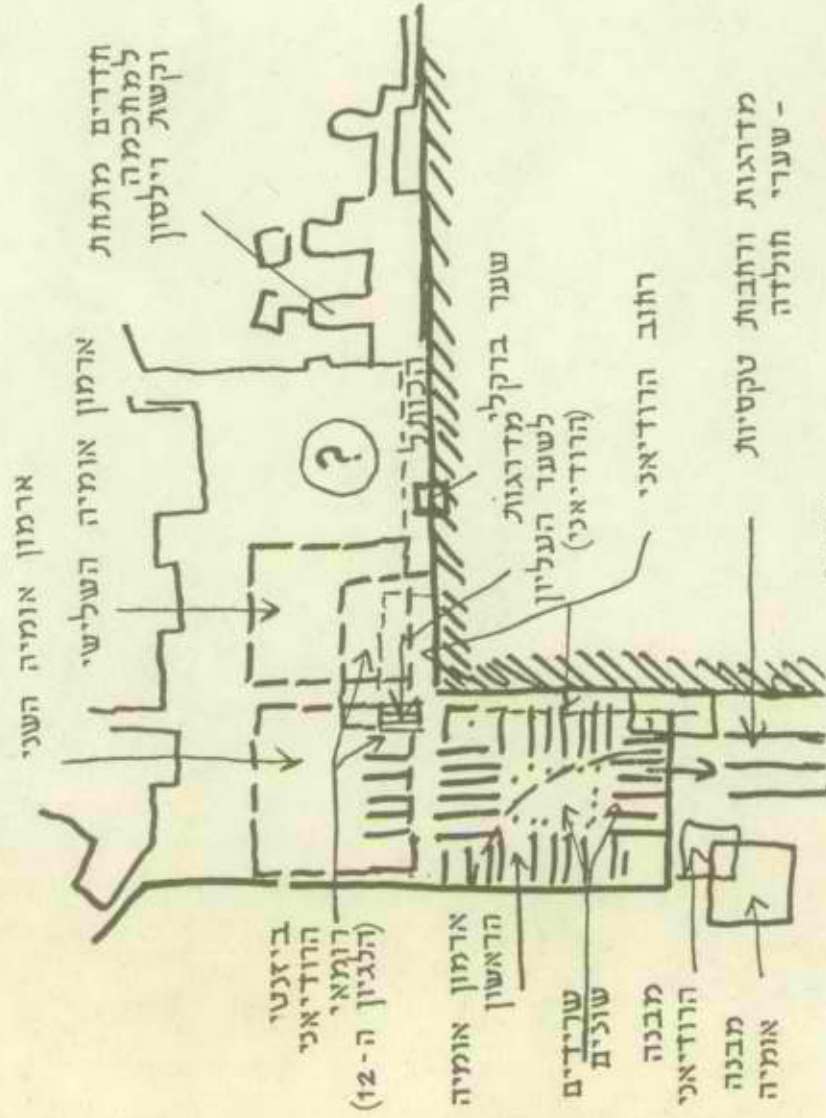

כמוכר, קיימת תנועה הולכי רגל רבה משער האשפות לחלקיה השונים של העיר העתיקה, והללו עוברים ליד הכחל באופן מקרי לחלוטין. כמעט ובלתי נמצע שתנועה זו תגרום להפרעות בפעילות הרחבה. לכן מוצע שרחוב מקומי להולכי רגל יאכלס את התנועה בין שער האשפות והשוק. דבר זה יאפשר לעבור את הרחבה מבלי להיכנס להוכה, ועל-ידי כך יגרום להפרדה טבעית בין החילוני והקדוש (איור 7).

ארכיאולוגיה: המידע הנתון והבעיה

לפני הגדרת הבעיה כיצד לשקם ולהציג מימצאים ארכיאולוגיים לציבור על בסיס של קבע, יש לסקור ראשית את המימצאים הארכיאולוגיים העיקריים המכתיבים כל תכנון שהוא בשטח. הממצאים מצפון לדרום הם:

- (א) החדרים התת-קרקעיים הגדולים הנמצאים מחת לקשת וילסון, אשר נוצרו ע"י הגשר ההודיאני המקורי המוביל להר הבית.
- (ב) שער ברקלי.
- (ג) הרחוב ההרודיאני.
- (ד) שלושת ארמונות אומיה שמערב, מצפון-מערב ומדרום לחומות הר הבית.
- (ה) החדרים, הכוכים והכיכונים הביזנטיים, הרומאים, ההרודיאניים והטרום-הרודיאניים הנמצאים ישירות מהחת לשלושת ארמונות אומיה, הנמצאים במפלסים השונים.
- (ו) חומת העיר הטורקית.
- (ז) סדרות מדרגות-הטסק, הפלטפורמות והכיכרות המתמשכים במקביל לחומת הדרומית של הר הבית ליד שער חולדה.
- (ח) בנייני אומיה והבניינים ההרודיאניים במיפס התחתון של המדרגות הנמצאות בכיוון עיר דוד.
- (ט) מדרגות הטסק ההרודיאניות הרחבות היורדות אל השער העליון בפניה הדרומית-מערבית של הר הבית, שקודם נחשב לגשר החוצה אל מפס הרובע היהודי (גשר רובינסון) (איור 8).

איור 8

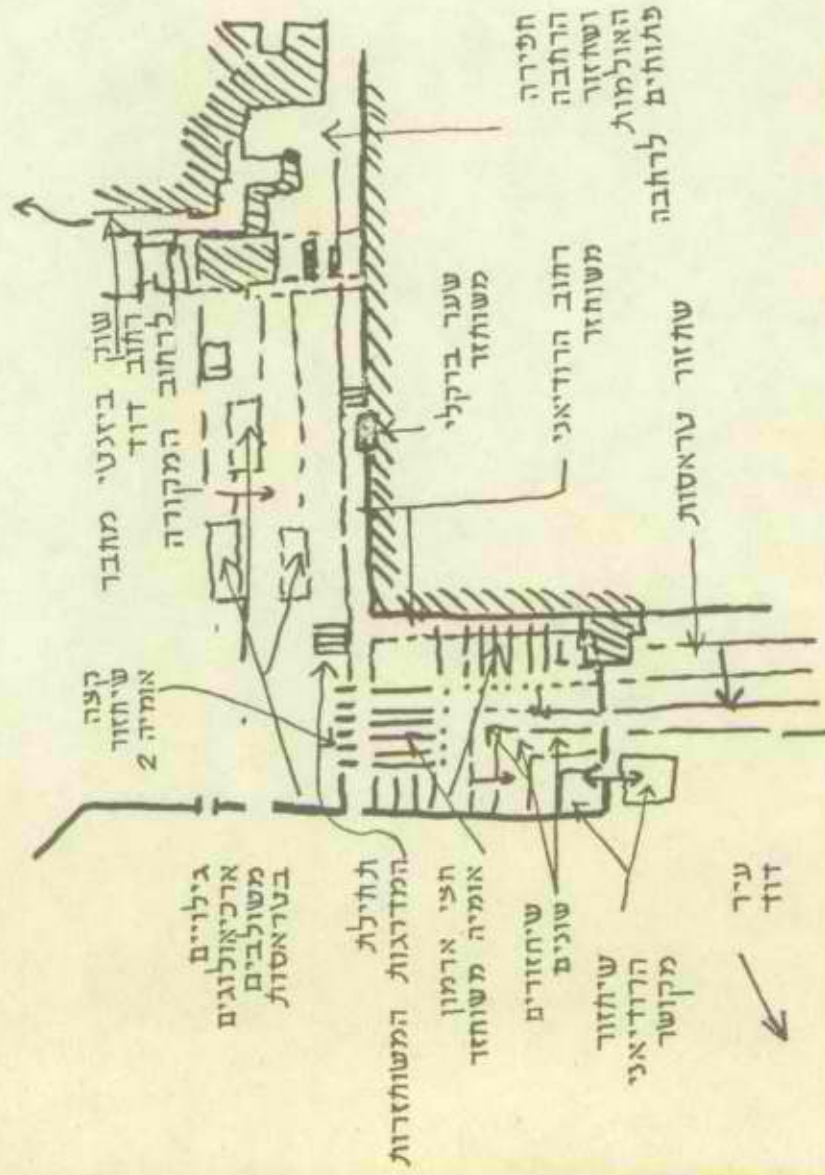
ברור כי לא ניתן להציג בצורה שווה את כל הממצאים, מאחר ומיבנים שונים מהקופות שונות כמוקמים כולם יחד, אחד מעל השני. שיחזור מיבנים מסוימים למטרות הצגה לציבור לא יוכל להתבצע אם עתידים לספל במיבנים מהקופות שונות באותה צורה בכל המקומות. לכן חשוב לבחור אזורים מסוימים לשם הדגשת הקופות מסוימות. יתר על כן, מתכנית הרחבה עצמה נובע, שלא כל הממצאים הארכיטקטוניים יישארו במקומם, וקרוב לוודאי שחלקם יועברו למקום אחר, לאחר רישום מדויק.

כמו מנחה להחליך זה, על כל ההקופות ההיסטוריות להיות מיוצגות במלאכת השימור בצורה שתעניק לציבור המונה חיה של מה שהיה כאן בעבר. בהדרכתו של מר מאיר בן-דב, נערכו ביקורים מקיפים בהפירות ארכיטקטוניות בכל רחבי הארץ על מנת לחקור את שיטות השימור ואופני ההצגה של הממצאים לקהל הרחב.

אחד העקרונות הבסיסיים בהצגה לציבור מתבסס על העובדה שתקופות שונות מצויות במפלסים שונים, לדוגמה: אומיה נמצאת על מפלס גבוה יותר ממיבנים ביזנטיים, רומיים והרודיאניים. לפיכך מוצע פיתוח אפיהיאטרון ארכיטקטוני; סדרות של מדרגות, שכל אחת מהן מוקדשת להקופה מיוחדת.

יש לשמר מיבנה אחד לפחות מארמונות אומיה, היורד למפלס נמוך יותר בו נמצאים מיבנים ביזנטיים, וממשיך ויורד למפלסים רומיים והרודיאניים. יש לשמר חלקי מיבנים על מנת להשוות מיבנים קדומים כגון חלק מדרגות הגישה לשער (קשת רובינסון) ומעברים מהחל אל מדרגות שער חולדה (איור 9).

משמעות שווה נודעת לקשר החזותי בין חלק אחד של האזור למשנהו. בתמונה הבוללת יש להדגיש את עיר דוד, המהווה חלק בלתי נפרד מהעיר ההרודיאנית ומתקופות קדומות יותר. לפיכך, פונות המדרגות לעיר דוד ומדגישות את הקשר ההיסטורי אליה.

איור 9

8. שימושים ותפקוד ברחבה

8.1 מוסדות.

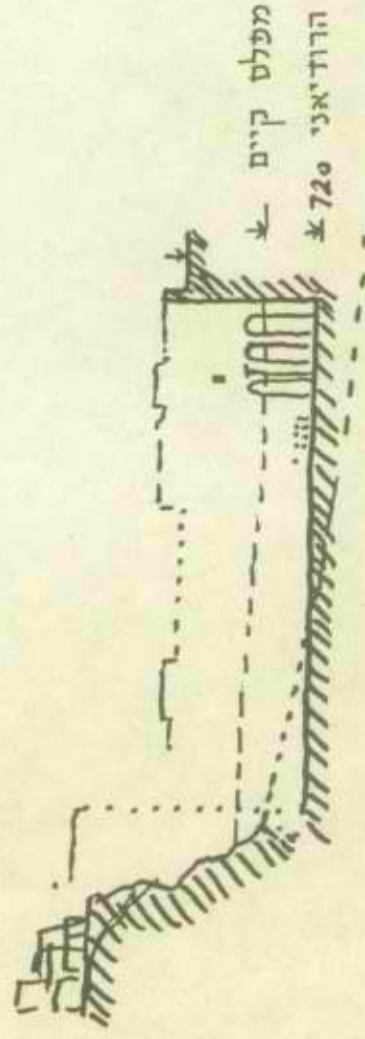
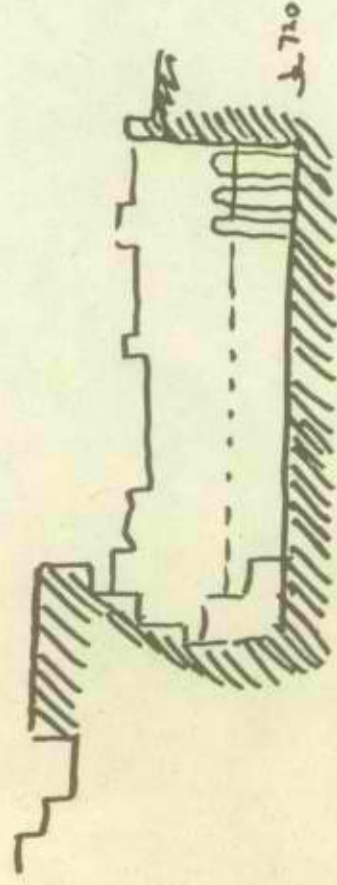
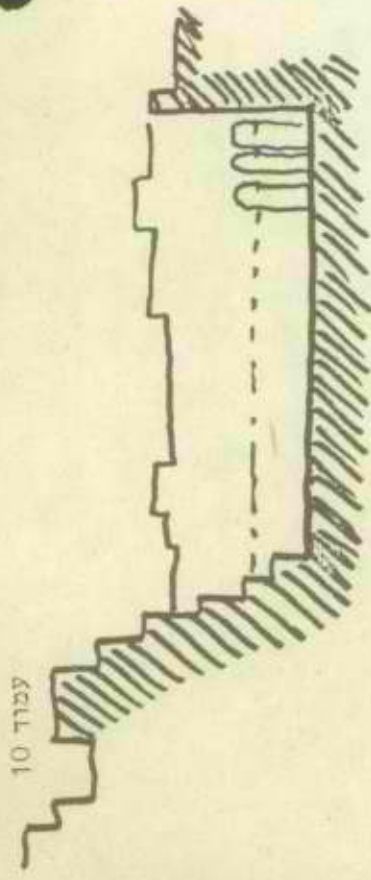
הומלץ על ידי כל הגורמים שבדקו את הנושא, שלא יהיה זה מן הראוי שבנייני מגורים ישקיפו אל חור הרחבה. לפיכך המליצו החברה לפיתוח הרובע היהודי והיועץ של משרד הדתות (י. שינברגר) לחתום את הרחבה בבנייני ציבור, אשר על חלק מהם כבר הוחלט, ואלו הם:

- (א) מדרום, ישיבת פורת יוסף (שתהחום את הרחבה עד למדרגות המובילות אל הרובע היהודי).
 - (ה) מצפון, בית המשפט הרבני העליון (עליו הוחלט עם הרשויות והנמצא כבר בשלבי הכנון).
 - (ג) בין שני המיבנים יש שטח שיוכל להכיל בנין ציבור אחד או שנים, עליהם עדיין לא הוחלט. נשקלה הצעה שיהיה זה גוף לאומי חילוני, על מנת לאזן את שני המוסדות הדתיים ולאפשר ייצוג הולם ומגוון למוסדות האומה. מצפון לרחבה יישאר כמיבנה מחס' המחסמה, הקדוש למוסלמים.
- בנוסף למוסדות אלו, יש לדאוג לשירותים הבאים:

- (1) תחנת משטרה
- (2) תחנת עזרה ראשונה
- (3) שירותים ציבוריים
- (4) מזנונים
- (5) מסעדות
- (6) חנויות למזכרות (שמספרן ייקבע בפירוט).
- (7) חנויות למכר השמישי קדושה.
- (8) אולמות ציבוריים לעריכת טקסים כגון: בר-מצווה וחתונות.
- (9) חדרי שירות עבור אירועים אלו.
- (10) משרדים לרשויות הדתות שבאזור.
- (11) מוזיאון קטן עבור הממצאים הארכיאולוגיים של החפירות באזור עצמו.

בנוסף לבניינים אלו, דרושים גם:

- (1) אזור הפילה ליד הכתל.
- (2) שטחים להתקלות ציבורית.

איור 10

9. תפישת התכנון הבסיסית

9.1 ההסמוריה של תהליך התכנון - תכנית הרחבה השטוחה.

מוסכם שאיזור התפילה שבחזית הכתל ייחפר עד למפלסו ההרודיאני המקורי (717-720). המלצה זו ניתנה ע"י היועץ לענייני ארכיטקטורה של שר הדתות (י. שינברגר וצוותו) ונתקבלה בהסכמה ע"י החברה לפיתוח הרובע היהודי. חלק גדול מחפירות אלו הוצא כבר לפועל ליד החומה הדרומית, ומומלץ להנמיך את איזור התפילה עד לאותו המיפלס. להמלצה זו ישנן מספר השלכות על התכנון:

(א) נוצר כורח לחבר את כל נקודות הגישה למפלס נמוך זה.

(ב) יש להרחיב את החפירה עד שתכלול את כל האזור שבחזית הכתל, כך שתוצר רחבה שטוחה. מימדי הרחבה קרובים בגודלם לכבר סט. מרק שבוונציה. היא תתחתם מצפון במחכמה ובמערב בבניינים הציבוריים לצידו של הצוק של הרובע היהודי.

מספר הכניות פותחו כחוצאה מגישה זו. השטח שמהחל לפני בנין המחכמה מורחב בכיוון מטה באמצעות סידרת קירות תומכים להמיכת המיפלסים התחתונים. מספר בניינים ייבנו לאורך הקצה המערבי של הרחבה. הללו יוכלו להיות מדורים אנכית קדימה או אחורנית לקצה הרחבה. אך בכל מקרה עליהם להיות גבוהה של 10 קומות לערך ממיפלס הרחוב ההרודיאני עד למפלס הרובע היהודי (איור 10).

למרות שמספר מודלים ארכיטקטוניים עוצבו לפי תפישת זו, הם נדחו מהסיבות הבאות:

(א) המוסדות במערב שגובהם כ-10 קומות, בין אם תוכננו כקיר מסיבי או כמיבנה מדורג יותר, מתחרים בגודל ובהיקף בכחל עצמו.

(ב) התפישת של רחבה שטוחה חיה בעייתית במידה ומימצאים ארכיאולוגיים חשובים יתגלו כאשר ייחפר איזור זה. אם יתגלו המימצאים במיפלס גבוה מאשר מיפלס הרחוב ההרודיאני, ואי אפשר יהיה להעתיקם מסביבתם, יבטל דבר זה לחלוטין את עקרון הכבר השטוחה.

(ג) הכבר השטוחה אינה משרה אווירה של קנה מידה אינטימי עם הכתל. כן אינה יוצרת הפרדה טבעית בין קדושת איזור התפילה ליד הכתל והאזורים המרוחקים יותר בהם עשוי להתקל מספר רב של מבקרים ותיירים.

(ד) כשמתגורר במקום מספר רב של אנשים, נעשה הכתל מוסתר ותחושת הריחוק גוברת עבור הקהל שמאחור.

כאלטרנטיבה לחכנית הרחבה השטוחה, פותחה במשך ששה חודשים גישה חדשה המבוססת על התפישה של בניית סדרת רחבות מדורגות, העולות מהמפלס ההרודיאני שליד הכהל אל מפלס הרובע היהודי במערב. כיכרות אלה, שהרחבה ביותר מהן היא ליד הכהל, נעשות צרות בהתקרבן לרובע היהודי, ויוצרות שורה של אזורים ציבוריים המשקיפים לעבר הכהל. בצידה המערבי של הרחבה הופכות מדרגות אלה לבנייני המוסדות הציבוריים היוצרים את "כתר" האמפיתיאטרון. חכנון בנייני המוסדות והככר נעשה בצורה משולבת, בה אין הבדל חד בין הבניינים ובין הרחבות שנועדו להתקלות הציבור.

יתרונות תפישה זו הם כדלקמן:

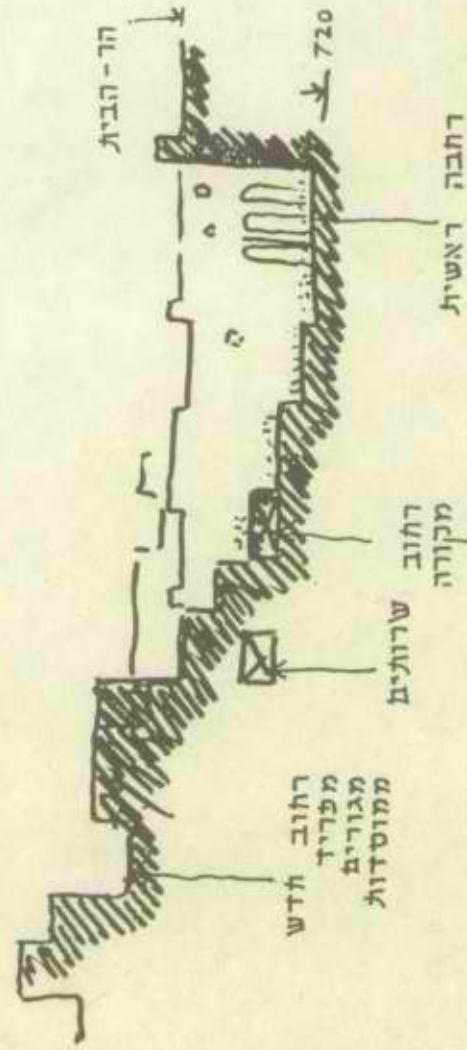
- (א) הרחבות המדרגות מאפשרות להאים קבוצות קטנות גדולות לאוירת המקום. קבוצות קטנות המתאספות ברחבה התהווה ביותר, יהנו מאוירת אינטימיות; קבוצות גדולות יותר האכלסנה את המפלסים שממעל, בלי לאבד תצפית טובה של הכהל ותחושת קירבה אליו. בצורה זו מושג מימד של הירארכיה ברחבות.
- (ב) תפישה האמפיתיאטרון מתוחסת ישירות לצורת הבניה ההסטרית באזור. אין ויכוח על כך שהיה מעבר הדרגתי בין מפלס הרחוב ההרודיאני והרובע היהודי בעבר.
- (ג) תפישה האמפיתיאטרון גמישה בכל הקשור לחשיפת מימצאים ארכיאולוגיים בלתי צפויים. כאשר הללו יחגלו, אפשר יהיה לשלבם במפלס המתאים, מעל או מתחת למפלסי הרחבה. מפלסי הרחבות עשויים להיות מותאמים ולהשתנות בהתאם למימצאים כאלה.
- (ד) הרחבות המדרגות העולות ממפלס בסיס הכהל מתמקדות מעליו ומשרות סביבו אוירת השיבות וקנה מידה גדול.
- (ה) תפישה האמפיתיאטרון, בשילוב עם תפישה המוסדות בפיסגה, אינה יוצרת מיבנים מסיביים המהירים עם מיבנה הכהל. קנה המידה של בניינים אלו לפיכך, מתאים יותר.

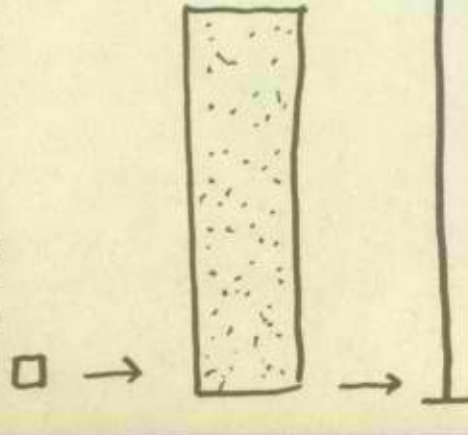
(6) תפישת האמפייתאטרון מותאמת לכמה מהדרישות היסודיות של הפרוגרמה, ובמיוחד:

- (א) רחבת כניסה ליד שער האשפות.
- (ב) רחוב מקומר המקשר רחבה זו עם השוק.
- (ג) מדרגות גוספות הנדרשות לירידה מהרובע היהודי לרחבת הכתל החפורה משולבות בהדרגה בסכימת האמפייתאטרון.
- (ד) שילוב הגיוני של הכניסות השונות לרחבה מאזורי העיר העתיקה.
- (ה) רצף טבעי של תכנית האמפייתאטרון עם האזור הארכיאולוגי וקשר חזותי עם עיר דוד.
- (ו) שילוב בנייני המוסדות והרחבות מסתכם בהרחבת מפלסי הולכי הרגל לרובע היהודי ובהגדלת השטח הפנוי להתקהלות ציבורית (איור 11).

11. יצירת שפה ארכיטקטונית

יש להרגיש את הכנית הרחבות לתפישת של צורות בניה המסוגלות להקיף את האלמנטים גדולי המידה של הרחבה, ובאותו זמן את האלמנטים קטני המידה של בנייני המוסדות והשירותים. המטרה היא יצירת שפה ארכיטקטונית, אשר תשמש מכנה משותף בין כל המיבנים המדרגות והרחבות בתכנית האב, ועל-ידי כך תיווצר אוירה אחדות ורצף.

בשעת הכנון וקביעת מכנה משותף זה, יש לקחת בחשבון מספר גורמים:

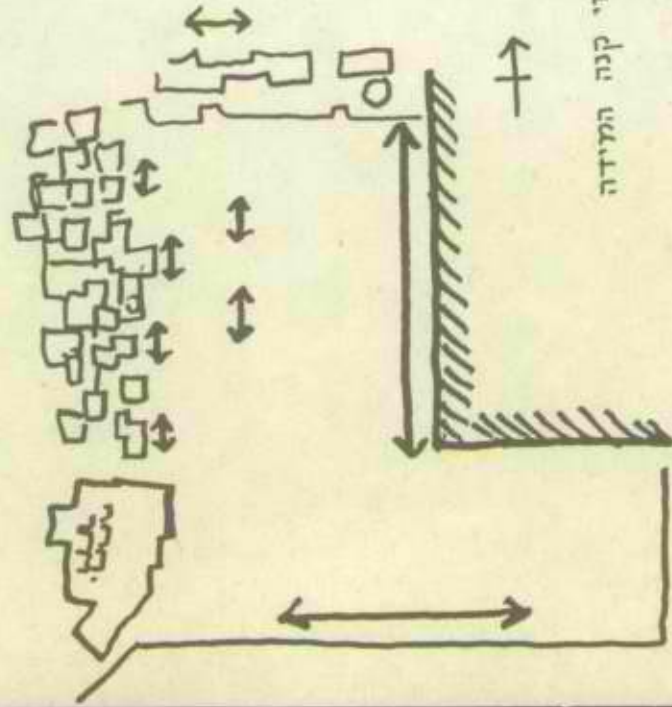
11.1 המעבר בקנה המידה.

איזור הרחבה מוגדר ע"י מספר מיבנים בעלי מידות מוגזרות:

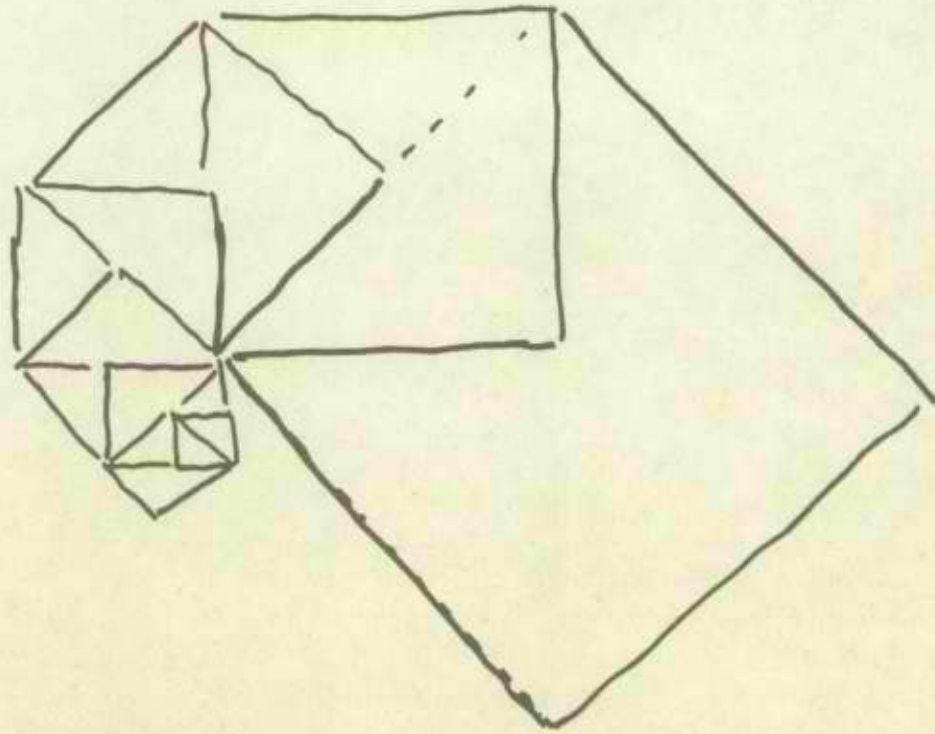
במזרח, הכהל המערבי בעל מידות של היכל, באורך מאות מטרים; במערב, המיבנים הקטנים של הרובע היהודי היושבים על הצוק - מסות מיבנים ברוחב של 6 או 7 מטרים עם כיפות וקשתות; בדרום, חומת העיר הטורקית גדולת המידה. לפיכך, צריכה להימצא שפה ארכיטקטונית הנעה באמת המידה שלה ממסות המיבנים הקטנים דמויי הקוביה שברובע היהודי ועד לקנה המידה הענק של הכהל המערבי. על שפה ארכיטקטונית זו להיות גמישה במידה מספקת על מנת לענות על דרישות הבנייה של המוסדות הציבוריים ובנייני השירותים השונים. על בחירת צורות הבנייה להתייחס גם אל השפה הארכיטקטונית המצויה בעיר העתיקה, כלומר, השפה של הרובע היהודי והארכיטקטורה ההרודיאנית של הר הבית (איור 12).

11.2 סיכום החלטות התכנון.

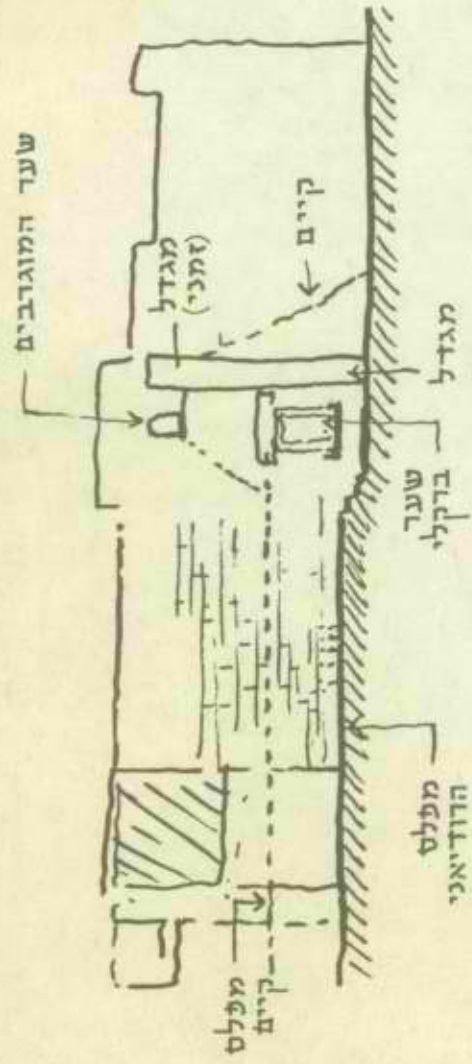
- (א) התפישה שנבחרה היא זו של מערכת רחבות מדורגות היוצרות מעין אמפיתיאטרון העולה מהמפלס ההרודיאני למפלס הרובע היהודי.
- (ב) פסגת אמפיתיאטרון זה הוצר ע"י מספר מיבנים ציבוריים: בית הדין הרבני העליון, ישיבת פורת יוסף וכניהם מוסד שלישי שזהותו טרם נקבעה.
- (ג) בנוסף לכניסות מהשוק ומהרובע היהודי (בסמוך לישיבת פורת יוסף) יש להתקין שתי כניסות בין המוסדות היורדים מהרובע היהודי אל הרחבה.
- (ד) יש להתקין חצר קדמית סמוך לשער האשפות שפניה לרחוב מקומר המוביל לשוק וממנו ומתקשר אליו דרך השוק החת-קרקעי.
- (ה) על הכנית האמפיתיאטרון המדורג להיות מורחבת לאזור הארכיאולוגי. יש לשקם לפחות מיבנה אומיה אחד בחלקו, עם בניינים ביזנטיים והרודיאניים במפלסים הנמוכים של האמפיתיאטרון.
- (ו) יש ליישם בכל הכנית האב שפה ארכיטקטונית אחידה, שחלול מידרת מסות וטרסות שמוח מידתם נע מ-6 ועד 30 מטרים (ראה דיאגרמות).

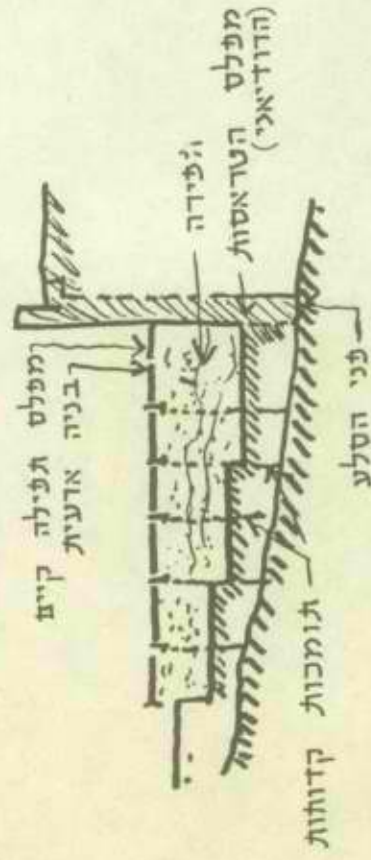
איור 12

- (ז) מאחר ומחצעות הפירות בשטח שבחזית הכתל, רצוי להרחיב הפירות אלו אל החדרים הגדולים שמחתח למחכמה, וכן לחשוף את המפלסים ההרודיאניים במקום.
- (ח) חנויות ושירותי ציבור אחרים יש למקם בצידו הפנימי של הרחוב המקומר.
- (ט) יש להקים גשר קטן שיקשר את הרחבות הציבוריות עם שער ברקלי, ויפריד ע"י כך את האזורים שמצפון ומדרום לו, לאורך הכתל המערבי. שער ברקלי יהווה את הכניסה הראשית להר הבית. במידה ויש צורך להמשיך ולהשתמש בשער מוגרבי ככניסה זמנית להר הבית, יש לבנות מגדל זמני סמוך לשער ברקלי, שיכיל מעליה ומדרגות המובילים אל המפלס הגבוה יותר של שער מוגרבי. המגדל יוסר כאשר האופשר כניסה דרך שער ברקלי (איור 13).
- (י) מימצאים ארכיאולוגיים שנחשפו בעת החפירות, ישולבו ברחבות המדרגות כנדרש.

איור 13

איור 14

הצעדים העיקריים בביצוע הכנית זו:

- (א) יש להמשיך בתכנון ובניית בית הדין הרבני העליון. יש להכניס את בית הדין בצורה שתאפשר כניסה ואספקת שירותים ממילס הקרקע הנוכחי; אך באופן שאפשר יהיה להרחיבו למפלסם החדשים כאשר יוצאו אל הפועל בניו הרחב המקומר וחפירות הרחבה.
- (ב) יש לבצע מחקר הנדסי מפורט, על מנת להבטיח יציבות הכתל הפערבי טרם יוחל בחפירות. יש לנקוט באמצעי בטחון הולמים.
- (ג) יש לבנות רצפת עץ זמנית בשטח התפילה שבחזית הכתל, שתתמך במיבנה פלדה קל. יש להמשיך בחפירות ארכיאולוגיות מחת למשטח עץ זה, בעוד מהלך התפילות מעל ממשיך ללא הפרעה (איור 14).
- (ד) יש לבצע את כל החפירות הארכיאולוגיות עד שהמפלס הרודיאני יחשף באזור התפילה.
- (ה) בזמן החפירות, יש להתחיל בבניית החצר הקידמית ומיבני השירותים ליד שער האשפות. יש להתחיל בתכנון ובניו שירותי החניה והתחנה מחוץ לשער.
- (ו) יש להמשיך בבניית המגורים בקצה הרובע היהודי (בלוק 38). יש להתחיל בתכנון ובניית המוסד שבין בית הדין הרבני העליון לבין ישיבת פורת יוסף.
- (ז) לאחר השלמת החפירות הארכיאולוגיות יש להתחיל בבניית רחבת האמפייתאטרון, בעוד מהלך התפילות ממשיך על המשטח הארעי שממעל.
- (ח) יש להתחיל בשימור ושיקום המוצצים הארכיאולוגיים באזור הדרומי של הכתל.
- (ט) כשתושלם בניית הרחבות שבחזית הכתל, יש לסלק את רצפת העץ הארעית, ולהתיר כניסה קהל לתפילה ברחבות החדשות שנבנו.

(י) יש להשלים את בניית הרחוב המקומר ושאר אזורי הרחבה, כדי לעצב את האמפיתיאטרון בשלמותו.

מעריכים, בהסתמך על אישור התכנית ומציאת קרנות מימון מתאימות, כי תקופת הבניה הכוללת, לרבות החפירות הארכיאולוגיות של התכנית כולה, תסתכם בשש שנים.

13. נתונים סטטיסטיים

רצופה בזה טבלה משווה של האזורים לשימוש המיבנים והרחבות הציבוריים כפי שנהגון בתכנית האב כיום וכפי שמוצע בתכנית המצורפת.

מצב קיים (מ"ר)	בתכנית המוצעת (מ"ר)	
1,340	2,724	רחבות ציבוריות פתוחות; אזורי תפילה מצפון לשער ברקלי במפלס משטח התפילה
---	1,200	רחבות בסמוך לכתל מדרום לשער ברקלי
4,242 (מרוצף)	6,174	רחבות ציבוריות סמוכות לכתל בהדלי מפלסים קטנים ממשטח התפילה העיקרי
2,370 (בלחי מרוצף)	7,118	רחבות ציבוריות נוספות
---	2,904	רחבות ציבוריות (חצר קדמית ליד שער האשפות והרחבות שבחזית פורת יוסף)
7,952	20,120	שטח רחבות כולל
590	11,260	מיבנים (להוציא מוסדות), שטח בניה הסמוך לרחבות, כולל שטח להשכרה לאורך הרחובות המקומרים

PLAN FOR THE WESTERN WALL PRECINCT, JERUSALEM

PLAN FOR THE

WESTERN WALL PRECINCT

PRELIMINARY SUBMISSION

PREPARED FOR:

THE MUNICIPALITY OF JERUSALEM

AND

THE CORPORATION FOR THE DEVELOPMENT OF THE JEWISH QUARTER

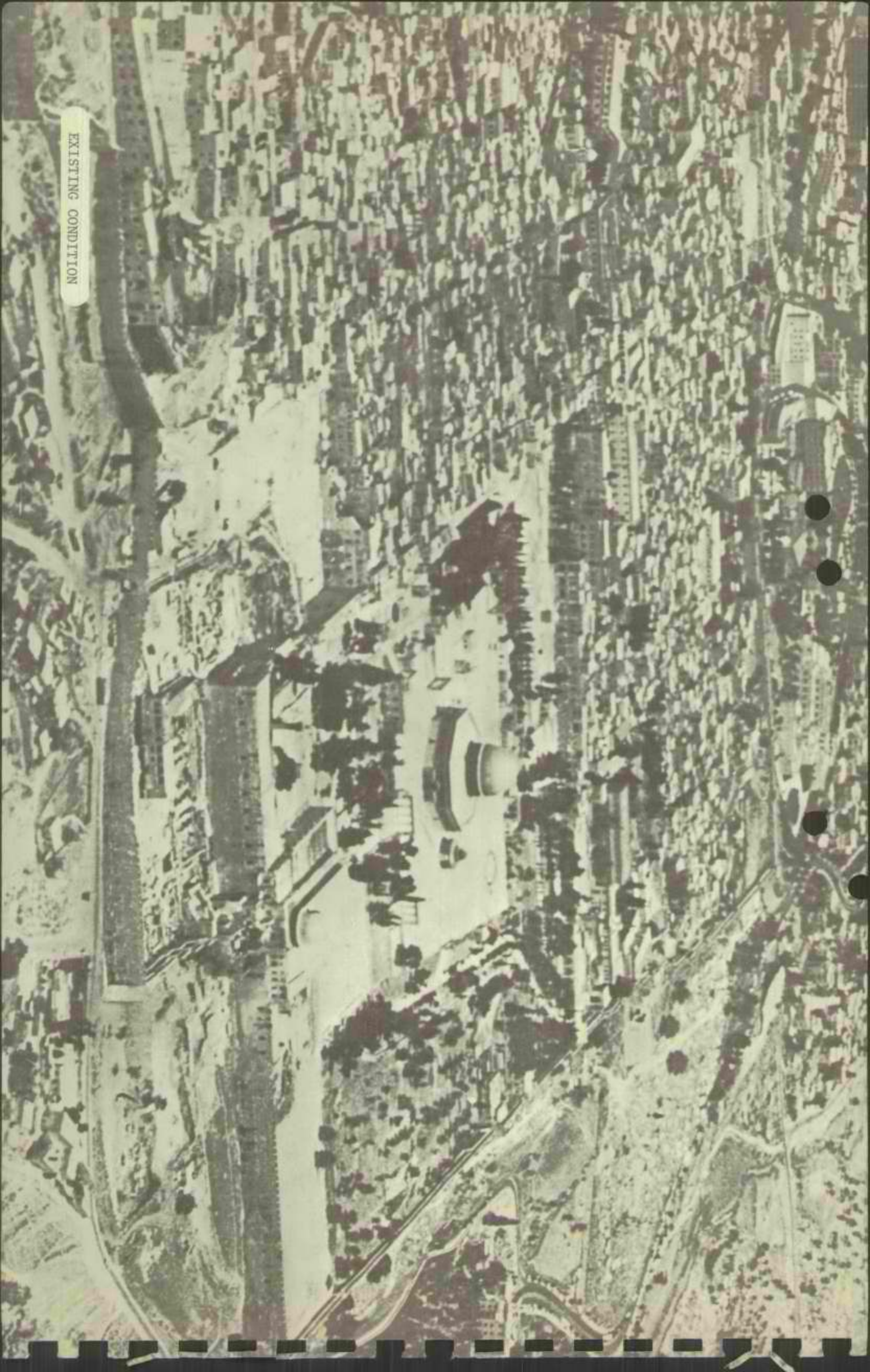
MOSHE SAFDIE ARCHITECT LTD., JERUSALEM

JANUARY 1974

EXISTING VIEW

EXISTING CONDITION

PROPOSED VIEW

ACKNOWLEDGEMENTS

This plan was commissioned jointly by the Municipality of Jerusalem and the Corporation for the Development of the Jewish Quarter. It was developed, however, with the close cooperation of the Archaeological Mission responsible for excavations in the precinct of the Western Wall.

The Archaeological Mission headed by Professor Benyamin Maszar and his deputy, Meir Ben Dov, initiated some of this work by requesting conceptual plans for the permanent and final state of the archaeological excavations two years ago. The continuous advice, briefings and establishing of guidelines given by the Archaeological Mission have been essential to the development of this plan and the resulting concepts.

Appreciation is also extended to Architect Joseph Schoenberger, Architectural Advisor to the Minister of Religious Affairs, who made available previous studies undertaken by the planning team under his direction and who devoted his time to reviewing the plans and giving his comments at each phase of the planning process.

1. BRIEF HISTORY

Page 1

1.1 The Wall Before 1967

Before 1967, the area in front of the Wall was small and limited in size, measuring approximately 20 meters in width and 45 meters in length. This space, a kind of outdoor room in front of the Wall, was defined by a series of residential buildings and had a sense of intimacy and containment giving the Wall itself an illusion of greater size. (Fig. 1)

Fig. 1

Immediately after the six day war, the buildings in front of the Wall were demolished all the way to the cliff line, opening up an area of approximately 225 meters in length and 75 meters in width. The entire area, defined by the City Wall and Dung Gate to the south, the cliff and the buildings in the Jewish Quarter to the West, the Machkame building on the north and the Western Wall to the east, became potentially a vast public area. (Fig. 2)

With this demolition also came mass popular dissatisfaction. The public has expressed a sense of loss of the intimate scale and sense of size which the Wall once had. The space in front of the Wall, it is said, has an atmosphere of desolation. Extensive archaeological excavations at the southern and western ends of the Wall, which to date have not been open to the public nor integrated into the general planning of the area, have increased that feeling of dissatisfaction and temporariness. Nevertheless, the clearing of the buildings in front of the Wall has dramatically changed its potential use as a public meeting space. Tens of thousands have gathered at that place since 1967 on the occasion of high holidays, mass rallies and other ceremonies; events which could not have been possible in the small space before 1967.

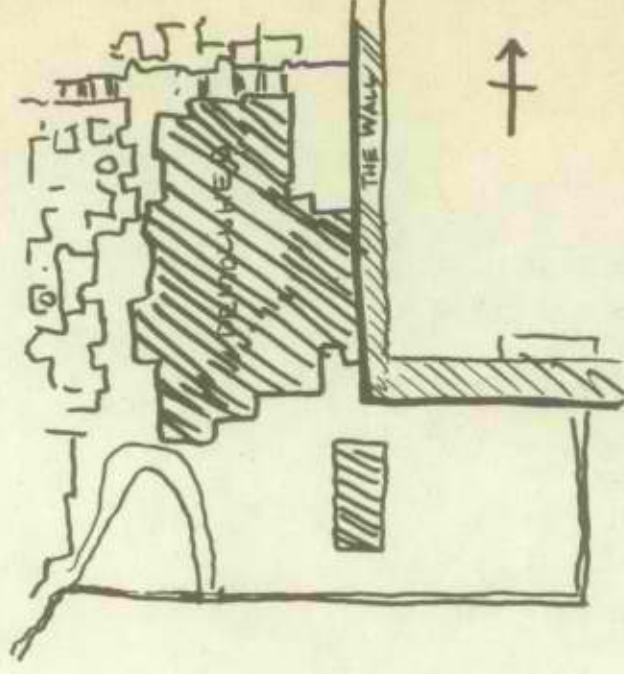

Fig. 2

2. BASIC DEVELOPMENT PROGRAM FOR THE SQUARE

2.1 Levels.

Any attempt to structure the space in front of the Wall must accommodate and relate to the levels of fixed points surrounding the piazza. These levels, some existing and some historical in origin, are the basic starting points for future planning.

(i) The Herodian Street along the Wall.

The Herodian street running adjacent to the Wall existed at level 720 until it reached Barkley Gate, at which point it dropped 3 meters to level 717, continuing southward to the southwest corner of the Wall. There it divides, one street level continuing directly southward toward David's City, the other, perpendicular, continuing along the south wall toward the Chulda Gates.

(ii) Barkley Gate.

Barkley Gate, named by the archaeologist Warren, was one of the major entrances to the Herodian Temple. Located a few steps above the Herodian street at level 720, it connects through an interior stair to the Temple mount. The Gate is presently underground, directly under the Mugrabbi Gate (a more recent gate) in the upper section of the Wall.

(iii) Dung Gate.

Dung Gate, the principle entrance to the Old City in this area, located in the Turkish Wall is at level 726.

(iv) The Market Street. (David's Street or Hashalshelet Street)

The main market street connecting Jaffa Gate and the entrance to the Temple mount, known as David's Street, is

one of the principle passages in the Old City leading to the Western Wall precinct at a level of 743.

(v) The Jewish Quarter.

The general building level of the Jewish Quarter located upon the cliff overlooking the plaza is at level 740. Misgav Ladach Street, one of the principle streets running parallel to the Wall in the Jewish Quarter, runs from level 754 to level 747 near the market place. It is from this street that descents into the piazza from the Jewish Quarter must be introduced, including the already constructed stair adjacent to the Yeshivat Porat Joseph.

3. CIRCULATION AND MOVEMENT

3.1 Movement Toward the Western Wall. (Fig. 3)

There are a number of principle points of access towards the Western Wall. The most important are:

- (i) Dung Gate, where many tourists and pilgrims arrive by bus and other vehicles outside the Gate. It is expected that arrivals from Dung Gate will increase when proper parking and terminal facilities are constructed outside the City Wall;
- (ii) the street running along the City Wall from the Jewish Quarter descending near the area of Yeshivat Porat Joseph. This direction of access is also expected to increase in importance when the terminal facilities of the Jewish Quarter are constructed including private parking, a bus terminal and taxi docks adjacent to the Armenian Quarter;
- (iii) the market street connecting Jaffa Gate running along the longitudinal axis of the Old City towards the Western Wall

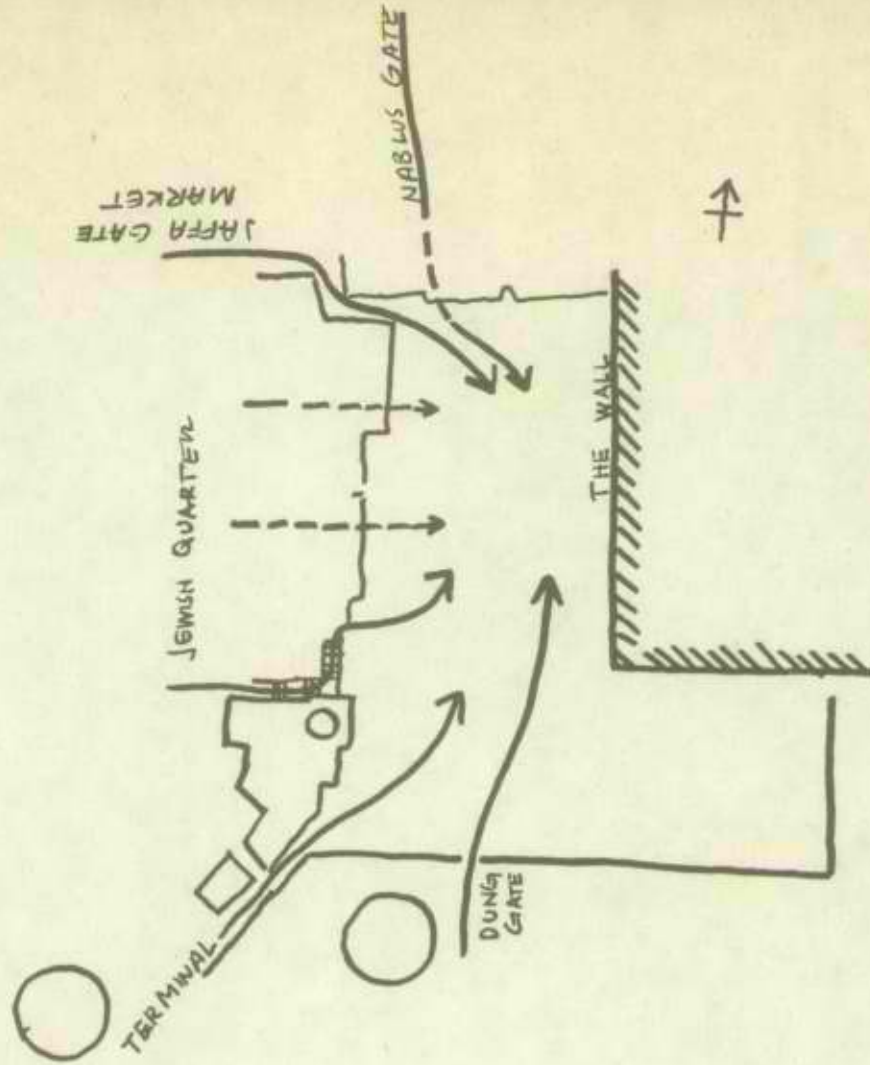

Fig. 3

and descending into this area through the small alley.

- (iv) The less important line of access are the major streets connecting Nablus (Damascus) Gate to the main market street, then descending towards the piazza.
- (v) There are a number of existing and potential access points from the Jewish Quarter. Of greatest importance is the existing stair that has been constructed (adjacent to the Yeshivat Porat Joseph) descending into the plaza and connecting it with the major institutions in the Jewish Quarter. A number of lesser entrances are possible coming down the cliff from the secondary streets of the Jewish Quarter.

3.2 Access to the Temple Mount. (Fig. 4)

While the Temple mount has several gates, the ones in the area of the Western Wall have direct bearing on the planning of this area. Presently there is a point of access at the terminal end of the Market running from Jaffa Gate. The Mugrabi Gate, presently connected by an earth ramp from the plaza itself, is one of the minor points of entrance to the Temple mount, but of significance inasmuch as it is the only gate under the direct control of the Government of Israel. A potential entrance point to the Temple mount is Barkley Gate, presently unexcavated and underground, connected to the Temple mount through an internal stair.

3.3 Access to the Old City from Dung Gate. (Fig. 5)

Dung Gate is an important entrance for the general traffic of pedestrians coming from the villages of Silhuan and the surrounding areas to the markets and Moslem Quarter. This traffic presently comes in from Dung Gate and crosses the plaza moving upwards through the alleys towards the market.

3.4 Access to Archaeological Areas.

While the archaeological excavations are presently not yet open

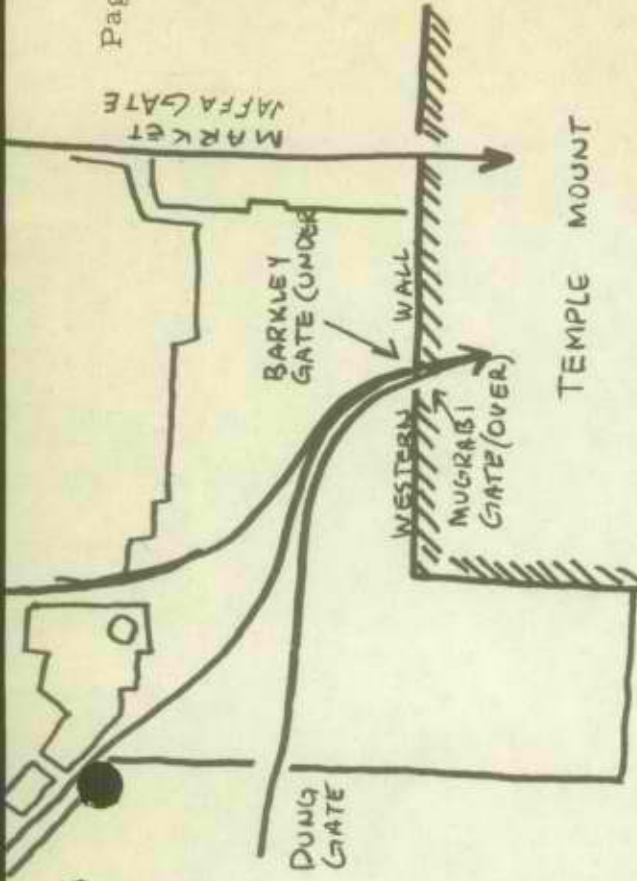

Fig. 4

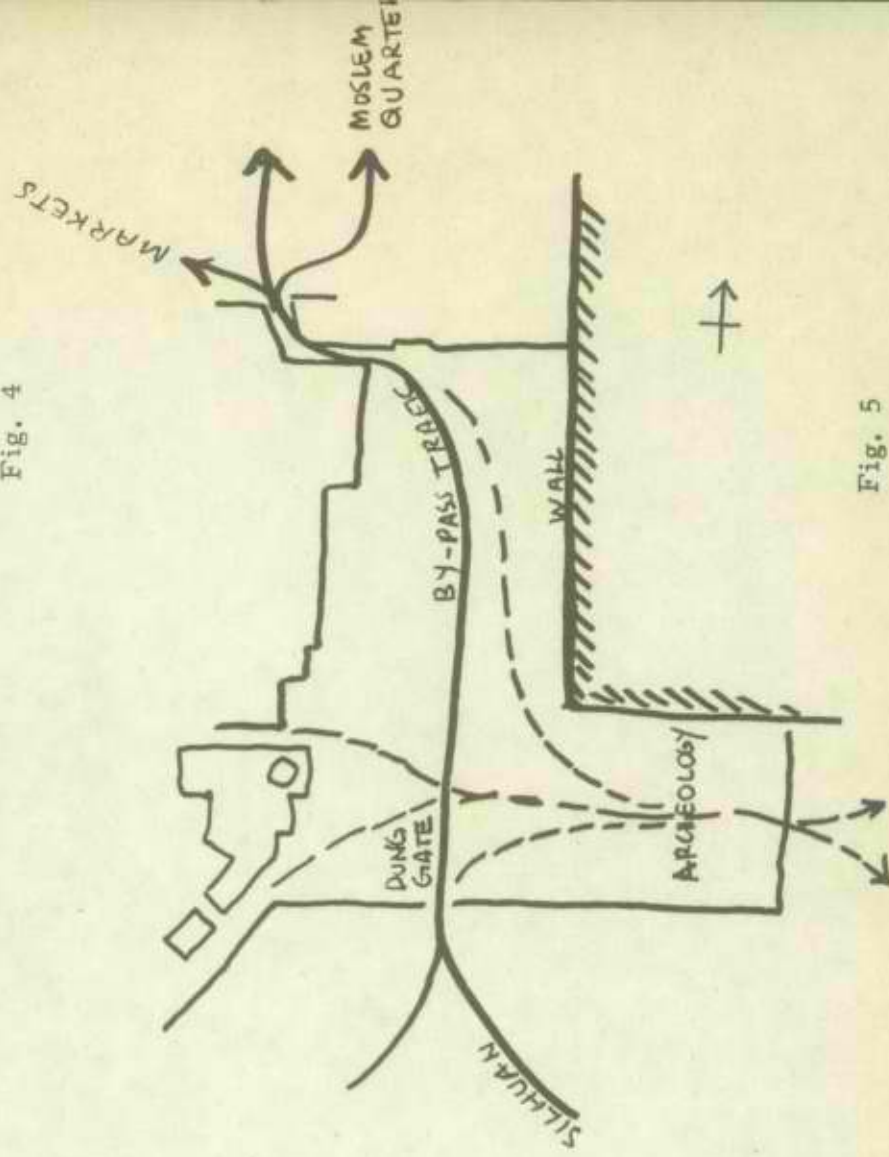

Fig. 5

to the public, it is anticipated that they shall become a point of major attraction. Access to them, therefore, must be carefully considered in the planning. Consequently, all points of access mentioned above must also lead to the archaeological excavations within and outside the City walls.

4. SERVICING

In addition to giving adequate pedestrian access to the Wall and other points of destination, it is necessary to service these areas as well as the institutions that might be constructed within the framework of the master plan. Servicing should cover the following:

- (i) Emergency servicing for fire, police and the disabled.
- (ii) Deliveries of goods to the institutions and facilities constructed within the master plan area. This should include garbage removal.
- (iii) Vehicular access for ceremonial purposes to parts of the plaza and/or institutions along the piazza.
- (iv) Facilities outside the master plan area which are nevertheless essential to its proper functioning.

Emergency and fire vehicles will be accommodated by having all levels within the precinct connected by ramps in such a way as to enable them to travel freely. These passages shall be completely integrated into pedestrian plazas and not differentiated by design or material.

Servicing of the institutions in the plaza shall be accommodated by an underground covered driveway coming in from under the City Wall near the Dung Gate area and running parallel to the cliff under the institutions. This will afford direct delivery to

the service elevators of each of these institutions. (Fig. 6)

It is essential that adequate parking and terminal facilities be constructed outside Dung Gate carefully integrated into the landscape so as not to detract from the view of the City Wall.

5. THE PIAZZA AS A PUBLIC MEETING PLACE

5.1 Unlike many piazzas in the traditional European sense, the space in front of the Wall is subject to contrasting uses. On many occasions it is the place for meditation and private prayer. At such times, there are few people in the area and a sense of intimacy and proximity to the Wall is essential. At other times small groups participate in prayer and various ceremonies. Several hundred people might participate in such events. During these events, it is important to have a sense of area definition for the particular activity. At other times, on occasions of high holidays, national mass rallies or ceremonies, tens of thousands of people gather in this area. It is important for all to have a feeling of proximity and a view of the Wall. The piazza must therefore accommodate comfortably, at the appropriate scale and atmosphere, groups ranging from few people to hundreds of people to tens of thousands of people. Consequently, the relationship of levels is critical to the visual contact to the Wall when many people are involved.

5.2 Anteroom Piazza.

A number of other factors relating to public behavior must be taken into account. Since many of the visitors are tourists and pilgrims arriving in large numbers by buses and in groups, essential services are needed. These range from toilets, first aid, restaurant and snack bar facilities, tourist shops of appropriate memoria and the like. These activities must take place without interfering with the more holy and serene activities at the Wall. It is therefore essential that an anteroom plaza be

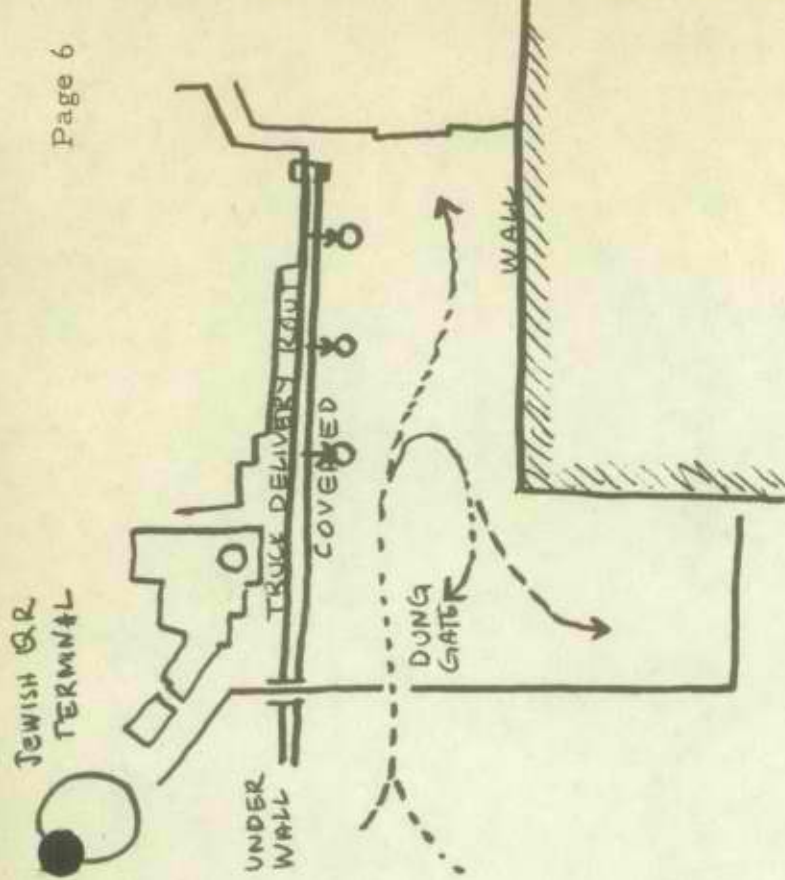

Fig. 6

accommodated where these services can be concentrated. The best location for such a facility appears to be at the southern end of the plaza, serving those arriving from Dung Gate, the Jewish Quarter terminal and the Jewish Quarter itself. (Fig. 7)

- 5.3 One of the dramatic points expressed by visitors to the Wall before 1967, was the sense of surprise; after moving through the narrow alleys of the Old City, they eventually found themselves only a few feet from the Wall itself. While this sense of surprise cannot be repeated in the present context, it is nevertheless important to consider the sequence of revelation of the Wall to the visitor. Thus, it would appear that coming from the south, Dung Gate and the terminal area, the Wall should not become immediately visible from the point of access but rather later on at a point of entering of the plaza proper. Arrival from the market and Jaffa Gate is different inasmuch as one arrives at the high point being exposed to the Wall before entering the piazza.

As mentioned, considerable pedestrian traffic moves between Dung Gate and the various quarters of the Old City which bypasses the Wall incidentally. It is important that such traffic can be accommodated in a proper passage without interfering with the life of the piazza itself. Therefore, an arcaded type of pedestrian street is proposed to accommodate traffic between Dung Gate and the market, bypassing the piazza, but allowing a view into it without entering, and thus, achieving a natural separation between the secular and the holy. (Fig. 7)

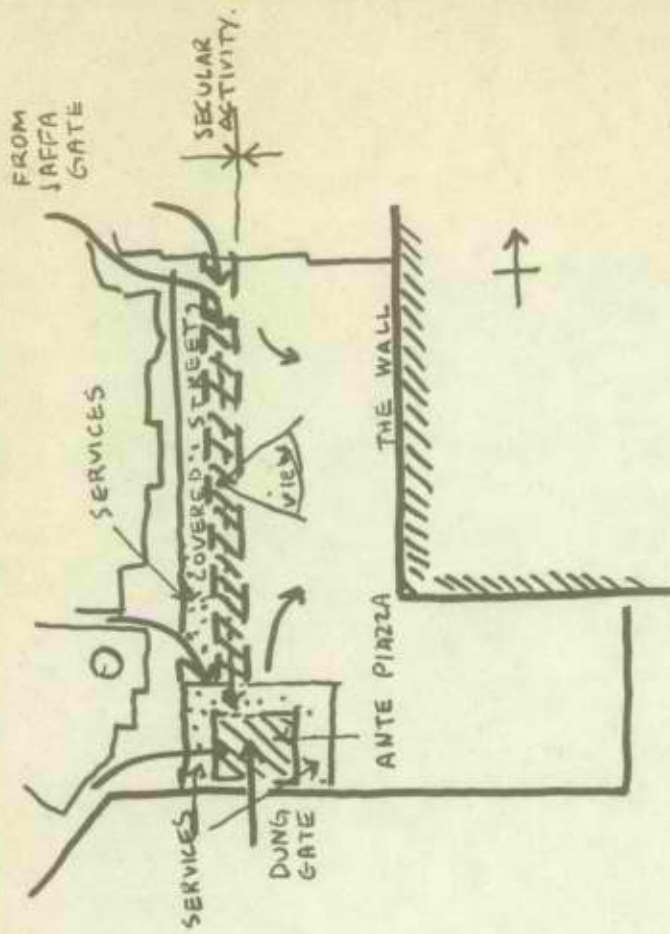

Fig. 7

Before defining the problem of how to rehabilitate and exhibit archaeological findings to the public on a permanent basis, it is first necessary to review the main archaeological findings which dictate any planning in the area. Moving from north to south, these are:

- (i) The large underground chambers under Wilson's Arch formed by the original Herodian bridge structure leading to the Temple mount.
- (ii) Barkley's Gate.
- (iii) The Herodian street.
- (iv) The three Umayya palaces to the west, northwest and south of the Temple mount walls.
- (v) The Byzantine, Roman, Herodian and pre-Herodian chambers, rooms and structures found directly under the three Umayya palaces at varying levels.
- (vi) The Turkish City Walls.
- (vii) The series of ceremonial stairs, platforms and piazzas running parallel to the southern wall of the Temple mount by the Chulda Gates.
- (viii) The Umayya and Herodian Buildings at the lower levels of the ceremonial stairs towards David's City.
- (ix) The large ceremonial Herodian stair which ascends to the upper gate at the southwest corner of the Temple mount previously thought to be a bridge running across to the level of the Jewish Quarter (Robinson's Bridge). (Fig. 8)

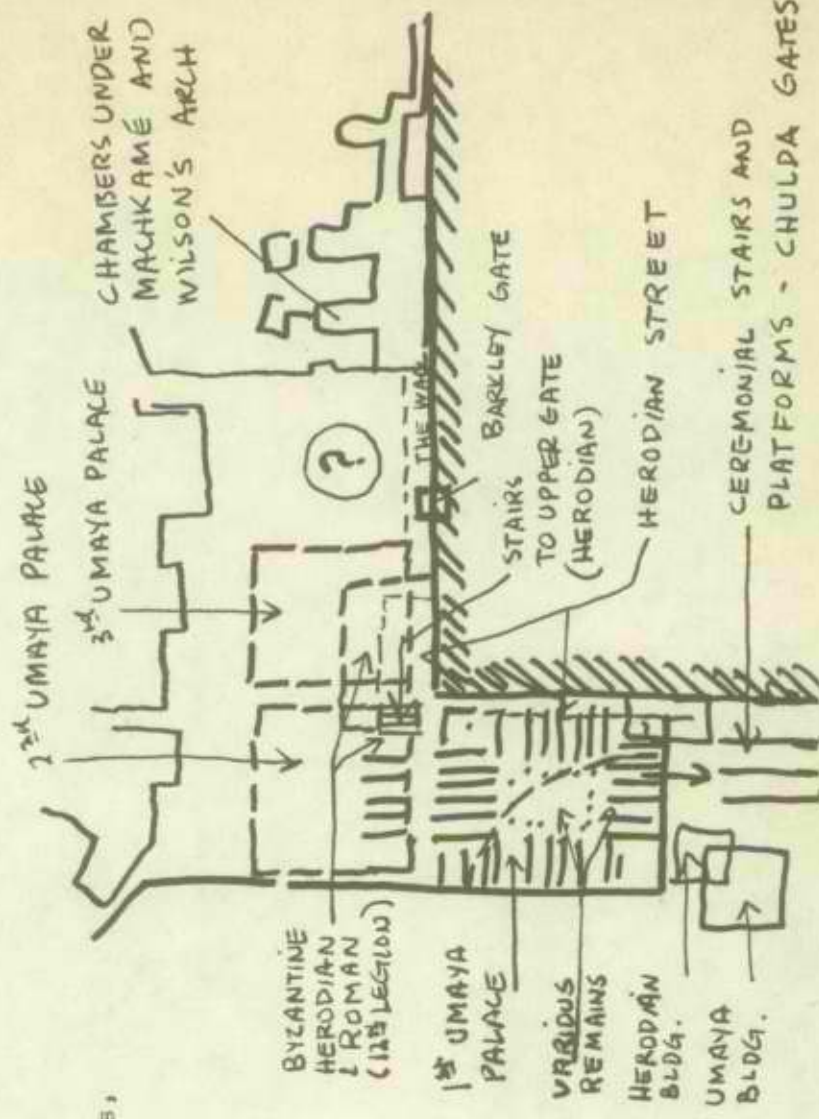

Fig. 8

It is clear that it is not possible to exhibit equally all findings since various structures from different periods are all present in the same location one upon the other. Rehabilitating certain structures in order to display them more clearly to the public cannot be done if all periods are to be treated equally in all locations. It is therefore necessary to select particular areas for emphasis of certain periods. Furthermore, the design of the plaza itself would suggest that not all archaeological findings are to be restored but might be removed after due documentation.

As a guideline for this procedure, all historical periods should be represented in the restoration in such a way that it gives the public a vivid picture of what was present in these areas. Extensive visits were made under the direction of Meir Ben Dov to archaeological digs and restorations throughout the country to study the techniques of restoration and the method of exhibiting them to the public.

One of the basic concepts of exhibiting to the public is to capitalize on the fact that various periods are found on different levels, i.e.; Umayya is at a higher level than Byzantine, Roman and Herodian structures. Thus, this suggests the development of an archaeological amphitheatre, a series of terraces, each terrace being devoted to a particular period. The structure of at least one Umayya palace is to be restored, descending to a lower level where Byzantine structures are to be found and further descending to Roman and Herodian levels. Portions of structures are to be restored to suggest previous conditions such as part of the access stairs to the gate (Robinson's Arch) and connections under the Wall to the Chulda Gate terraces. (Fig. 9)

Of equal significance is the visual connections between one part of the area to another. David's City, having formed an integral part of the Herodian and older cities must be emphasized in the overall massing. Thus, the terracing is directed toward David's City, emphasizing the historic connection to it.

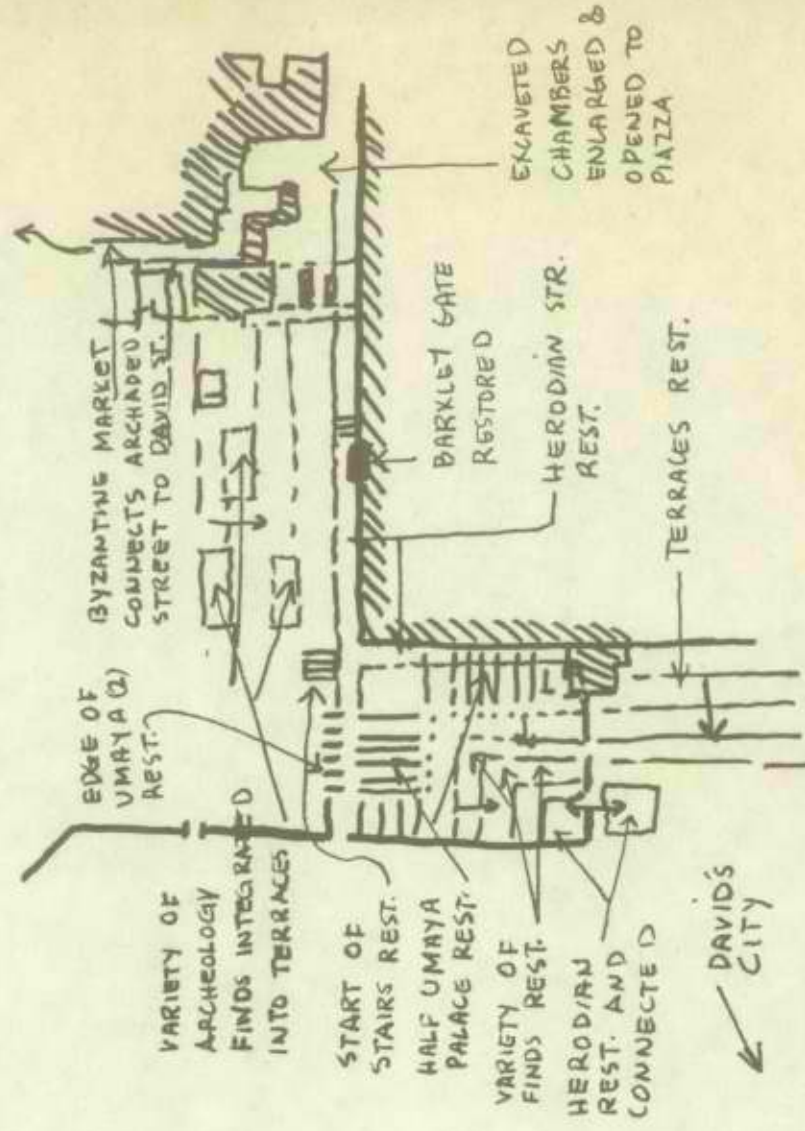

Fig. 9

8.1 Institutions.

It is recommended by all who have examined the subject that it would be inappropriate for residences to be overlooking the piazza. It has therefore been recommended by the Corporation for the Development of the Jewish Quarter, the Advisor of the Minister of Religious Affairs (J. Schoenberger), and the undersigned that public institutions should be located forming and defining the piazza. Of these, the following have already been determined:

- (i) To the south, Yeshivat Porat Yoseph (defining the piazza up to the stair leading to the Jewish Quarter).
- (ii) To the north, the Rabbinical Supreme Court (agreed upon with the authorities and already in the design phases).

Between the two structures, there is a potential site for one or two public institutions which have not yet been determined. It is considered that this might be a national secular facility to balance the two religious institutions and giving a varied representation to the nation's institutions. To the north of the piazza, the Machkamé structure, holy to the Moslems, will remain the defining building. In addition to the institutions, the following facilities must be accommodated:

- (i) police station;
- (ii) first-aid station;
- (iii) public lavatories;
- (iv) food counters;
- (v) restaurants;
- (vi) souvenir stores (number to be determined in detail);
- (vii) religious artifact stores;
- (viii) public rooms for ceremonies and meetings, i.e.; Bar Mitzvahs and weddings;
- (ix) preparation rooms for such ceremonies;
- (x) offices for the religious authorities in the area;

- (xi) a small museum for the archaeological findings of the excavations in the area itself.

In addition to these structures, the following are required:

- (i) the praying area by the Wall;
- (ii) areas for public assembly.

9. THE BASIC CONCEPT

9.1 History of the Planning Process - The Flat Piazza Concept.

It is a consensus that the praying area by the Wall should be excavated to its original Herodian level (717-720). This recommendation was made by the Architectural Advisor to the Minister of Religious Affairs (J. Schoenberger and his team), agreed to by the Corporation for the Development of the Jewish Quarter and the undersigned. Much of this excavation has already taken place by the south wall and it is recommended that the praying area should be brought down to the same level. This recommendation has a number of planning repercussions:

- (i) It becomes necessary to connect all the points of access to the piazza to this lower level.
- (ii) As one is considering the concept of a piazza, a natural implication to this excavation is to extend it to the entire area in front of the Wall, forming a flat piazza approximately the same size as St. Mark's in Venice. It is defined to the north by the Machkamé and to the west by the public buildings along the side of the cliff of the Jewish Quarter.

A number of plans were developed following this concept. The area under the Machkamé is extended downwards by a series

of retaining walls to accommodate the low levels. A series of buildings are constructed along the west end of the piazza. These could be vertical stepping back or stepping forward but in all cases they rise approximately 10 storeys from the level of the Herodian street to the level of the Jewish Quarter. (Fig. 10)

Though a number of study models were made of this obvious concept, it was rejected on the following grounds:

- (i) The institutions to the west rising 10 storeys in height, whether designed as a massive wall or a more broken down terraced structure, complete in size and scale with the Wall itself.
- (ii) The concept of the flat piazza would be most problematic in the event that important archaeological findings are discovered when this area is excavated. If they are discovered at the higher level than the Herodian street level, and cannot be removed due to context, it would totally destroy the concept of a flat piazza.
- (iii) The flat piazza did not seem to lend itself to a space with a sense of intimacy in relation to the Wall. It does not create a natural separation between the holiness of the praying area by the Wall and the areas further away in which visitors and tourists might gather.
- (iv) When a large number of people are gathered in the area, the Wall becomes almost invisible and the feeling of distance is exaggerated and increased for those in the rear.

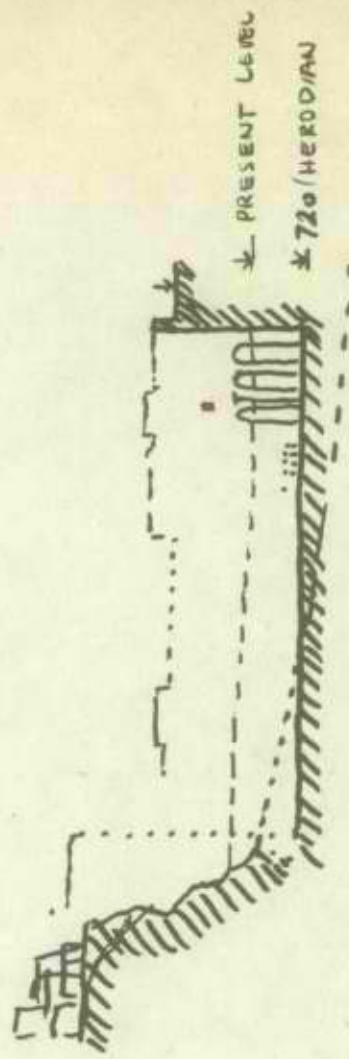
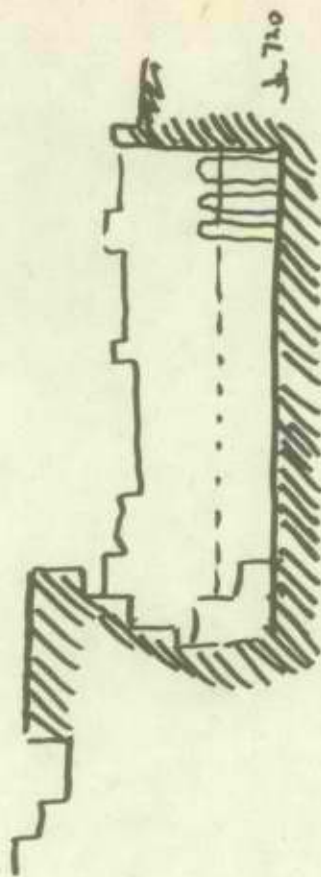
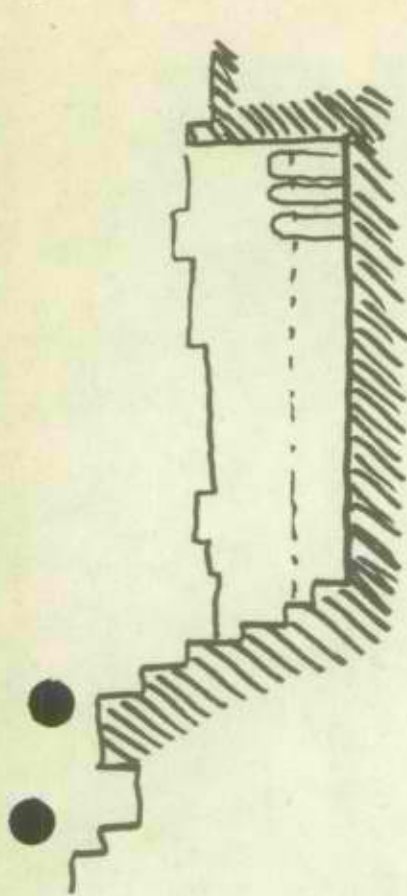

Fig. 10

As an alternative to the flat plaza concept, after a period of six months of development, a new approach was generated which was based on the concept of establishing a series of terraced piazzas rising from the Herodian level by the Wall to the level of the Jewish Quarter in the west. These piazzas, largest near the Wall and becoming successively narrower as they terrace upwards toward the Jewish Quarter, form a series of public spaces overlooking the Wall. Toward the west end of the piazza, these terraces become the institutional buildings forming the crown of the amphitheatre; the architecture of the institutions and that of the piazzas are integrated so that there is no clear demarkation line between buildings and public spaces. The advantages of this concept are as follows:

- (i) The terraced piazzas make it possible to accommodate small groups and large groups appropriately. Small groups assemble at the lowest piazza, having a sense of intimacy and seclusion; larger groups fill successive piazzas rising upwards, each being afforded a good view of the Wall and a feeling of proximity to it. A sense of hierarchy is therefore achieved.
- (ii) The amphitheatre concept relates directly to the history of building in the area. There is no question that the gradual transition took place between Herodian street level and the Jewish Quarter in the past.
- (iii) The amphitheatre concept is flexible in terms of unpredictable archaeological findings. As these are discovered they can be integrated into the appropriate level above or under the piazza levels. The levels of the terraces can be adjusted to accommodate such findings.
- (iv) The terraced piazzas rising from the Wall base level focus upon it and give it a sense of importance and greater scale.

- (v) The amphitheatre concept, integrated with the concept of institutions as its apex, does not create any massive structures competing with that of the Wall across. The scale of the institutions is therefore more acceptable
- (vi) The amphitheatre concept lends itself to accommodating some of the basic requirements of the program, particularly -
 - (a) an anteroom piazza by Dung Gate;
 - (b) an arcaded street connecting it to the market place;
 - (c) a number of additional descents into the piazza from the Jewish Quarter which are conveniently accommodated by the terraced amphitheatre;
 - (d) logical integration of the various entrances to the piazza from the areas of the Old City;
 - (e) natural continuity of the amphitheatre concept to the archaeological area and the visual connection to David's City
 - (f) the integration of the institutions and piazzas results in an extension of public terraces all the way to the Jewish Quarter, thus increasing the area available to public assembly. (Fig. 11)

11. ESTABLISHING AN ARCHITECTURAL VOCABULARY

The concept of terraced piazzas must be translated into a concept of building forms capable of creating the large scale elements of the piazza as well as the smaller scale elements of the buildings of the institutions and service buildings. The objective is to establish an architectural vocabulary which would form a common denominator between all structures and open terraces in the master plan, thus giving them a sense of unity and continuity.

In determining and exploring this common denominator, a

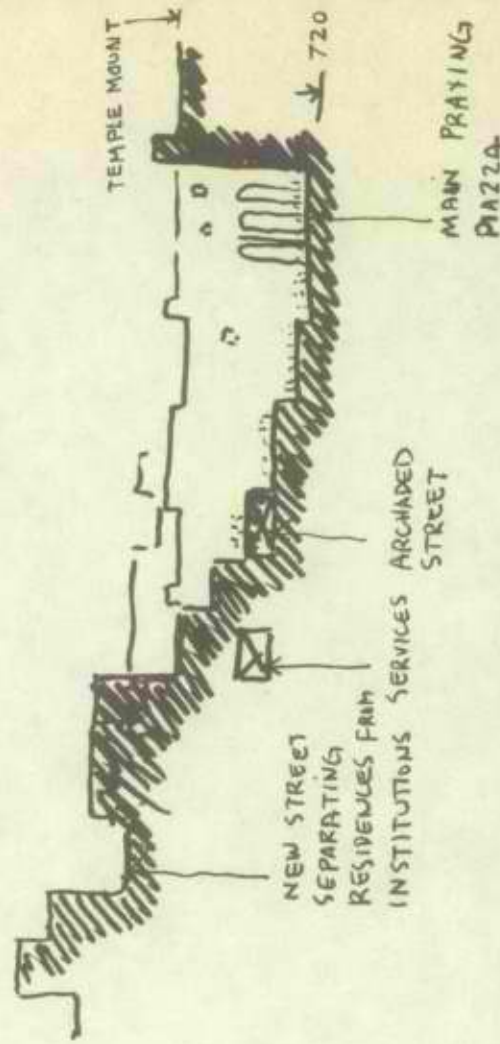

Fig. 11

11.1 Scale Transition.

The piazza area is defined by a number of structures of contrasting scale: to the east, the Western Wall with its palatial scale, hundreds of meters long; to the west, the small scale structures of the Jewish Quarter sitting upon the cliff - masses of houses approximately 6 or 7 meters across with domes and arches; to the south, the relatively large scale of the Turkish City Wall. Thus, an architectural vocabulary which varies in scale from the small cube-like massing of the housing in the Jewish Quarter to the large palatial scale of the Western Wall must be found. The architectural vocabulary or space makers must also be flexible enough to answer the planning requirements of the public institutions and the service buildings. The choice of building forms must also relate to the vocabulary present in the Old City, that is, the vernacular architecture of the Jewish Quarter and the Herodian architecture of the Temple mount. (Fig. 12)

11.2 Summary of Planning Decisions.

- (i) The concept selected is that of a series of terraced piazzas forming an amphitheatre-like space ascending from the Herodian level to the level of the Jewish Quarter.
- (ii) The Crown of this amphitheatre is formed by a number of public institutions: the Rabbinical Supreme Court, the Yeshivat Porat Yoseph, and an unassigned institution between them.
- (iii) In addition to the entrances from the market and the Jewish Quarter (adjacent to Porat Yoseph), two additional entrances should be introduced between the institutions descending from the Jewish Quarter to the piazza.
- (iv) A forecourt should be domed next to Dung Gate extending as into an arcaded street leading to and from the market and connecting to it through the underground market.

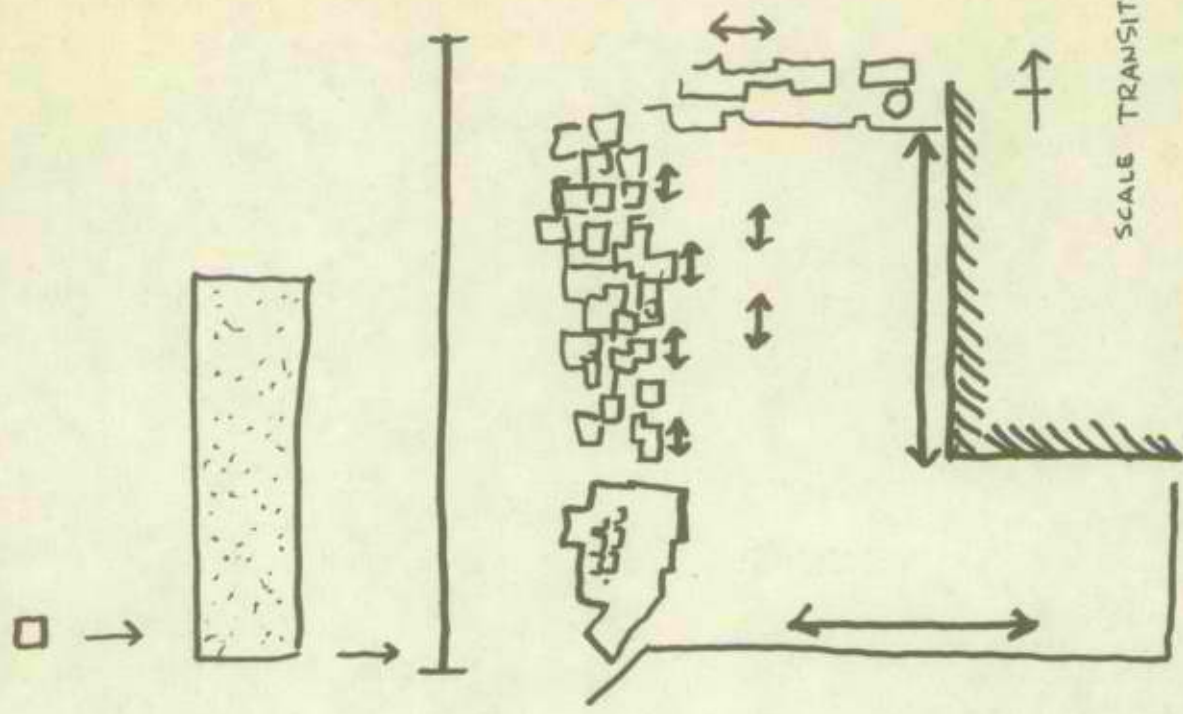
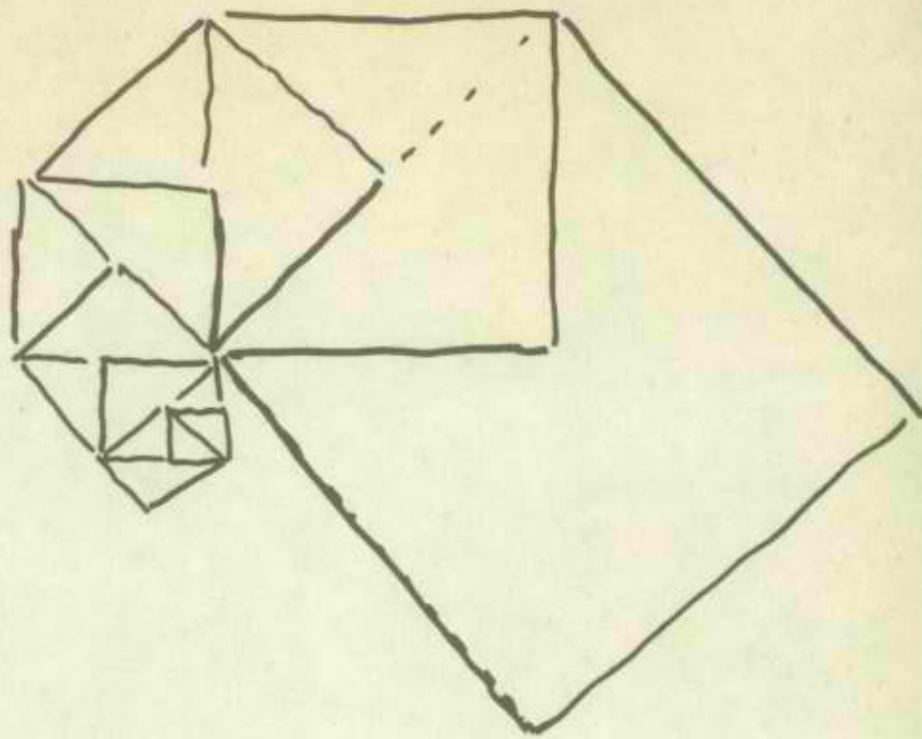

Fig. 12

- (v) The terraced amphitheatre concept should be extended to the archaeological area. One Umayya structure should be restored in part, with Byzantine and Herodian buildings at the lower levels of the amphitheatre.
- (vi) A unified architectural vocabulary should be applied to the entire master plan area which consists of a series of masses and terraces ranging in size from 6 to 30 meters (see diagrams).
- (vii) As excavation takes place in the area in front of the Wall, it should be extended to the large chambers under the Machkamé, unveiling the Herodian levels there as well.
- (viii) Shops and other public facilities should be located along the inner side of the arcaded street.
- (ix) A small bridge connects the public piazzas to Barkley Gate, thus separating the areas north and south of it along the Western Wall. Barkley Gate will eventually become a main entrance to the Temple mount. In the event that it is necessary to continue using the Mugrabbi Gate as a temporary entrance to the Temple mount, a temporary tower should be constructed adjacent to Barkley Gate with an elevator and stair leading to the higher level of the Mugrabbi Gate. The Tower will be removed when Barkley Gate is made available for public access. (Fig. 13)

- (x) Archaeological findings discovered during excavations should be integrated into the terraced piazzas as required.

The following are considered the main steps in the implementation of this program:

- (i) Proceed with the design and construction of the Rabbinical Supreme Court. The Court should be designed to be serviced and entered from the present ground level and to be extended to the new levels when the arcaded street and excavation of the piazza takes place.
- (ii) Carry out detailed engineering study to ascertain stability of the Western Wall before excavation begins. Establish necessary safety measures and procedures.
- (iii) Build a temporary wood floor in the praying area in front of the Wall supported by a light steel structure. Proceed with archaeological excavations under this wood platform while praying continues uninterrupted above. (Fig. 14)
- (iv) Carry out all archaeological excavations until the Herodian level is reached in the praying area.
- (v) Simultaneously with the excavation, begin construction of the forecourt and service buildings by Dung Gate. Begin design and construction of parking and terminal facilities outside the Gate.
- (vi) Proceed with the construction of the residential structures at the edge of the Jewish Quarter (Block 38). Assign and begin design and construction of the institutional structure between the Rabbinical Supreme Court and Yeshivat Porat Yoseph.
- (vii) Archaeological excavations having been completed, begin construction of the amphitheatre piazza while praying continues on the temporary floor above.

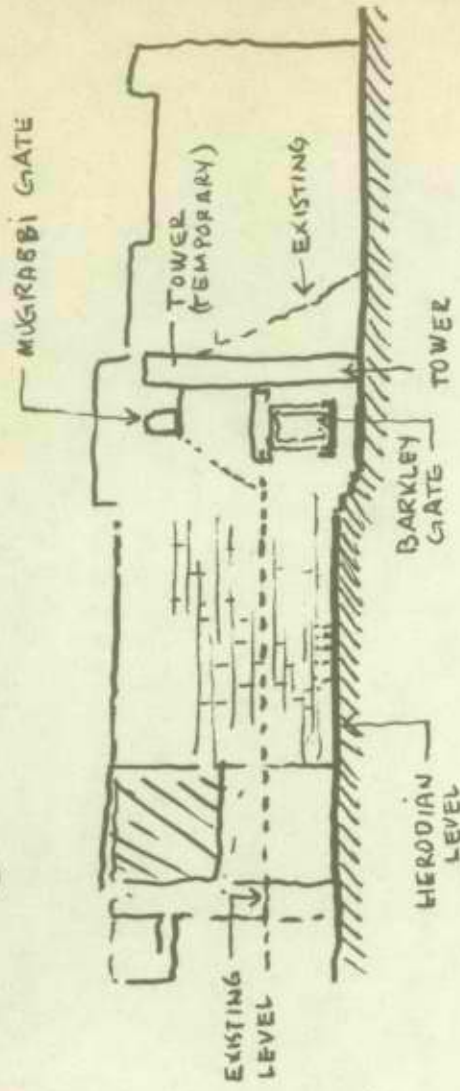

Fig. 13

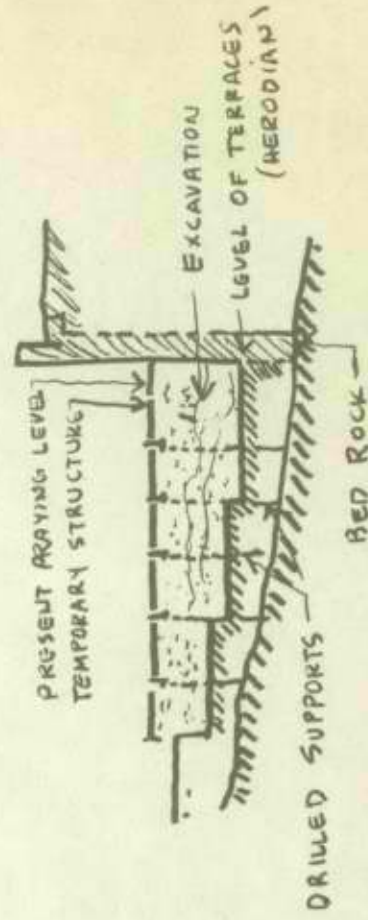

Fig. 14

(viii) Begin restoration and rehabilitation of archaeological findings in the southern area of the Wall.

(ix) When the piazzas in front of the Wall are complete, remove temporary wood floor and permit public access for praying at the newly formed piazzas.

(x) Complete construction of the arcaded street and other piazza areas to form the complete amphitheatre.

It is estimated that upon the approval of the plans and the availability of appropriate funds, the overall construction period, including archaeological excavation for the total program, could be accomplished in six years.

The following is a comparative table of areas of use for public piazzas and structures as available in the master plan area today and as proposed in the enclosed plans.

	Proposed Plan (sq. mts.)	Existing Conditions (sq. mts.)
Open public piazzas; praying areas north of Barkley Gate at the immediate level of the praying platform;	2,724	1,340
Piazzas adjacent to the Western Wall south of Barkley Gate;	1,200	-
Public piazzas adjacent to the Western Wall with small level differences from the main praying area;	6,174	4,242 (paved)
Additional public piazzas;	7,118	2,370 (unpaved)
Public piazzas (the forecourt near Dung Gate and the piazzas in front of Porat Yoseph);	2,904	-
Total piazza areas;	20,120	7,952
Structures (excluding institutions), Building space adjacent to the piazzas including rental space along the arcaded streets;	11,260	590
Maximum public institutions, public building area (excluding Porat Yoseph);	17,000	-

	Proposed Plan (sq. mts.)	Existing Conditions (sq. mts.)
--	--------------------------------	--------------------------------------

Archaeological areas,
Areas under archaeological
excavations, restored areas
and archaeological exhibition
areas;

11,793	17,052
--------	--------

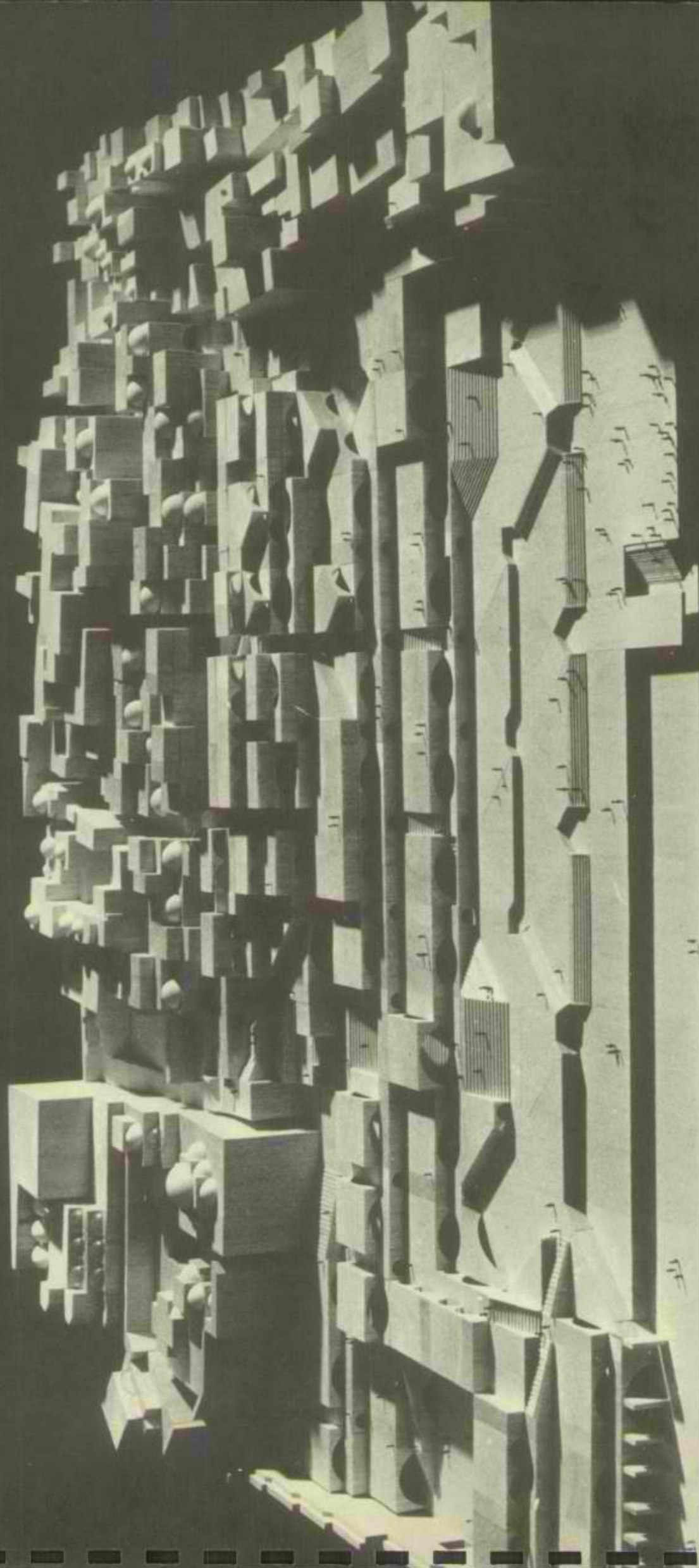
Unutilized space;

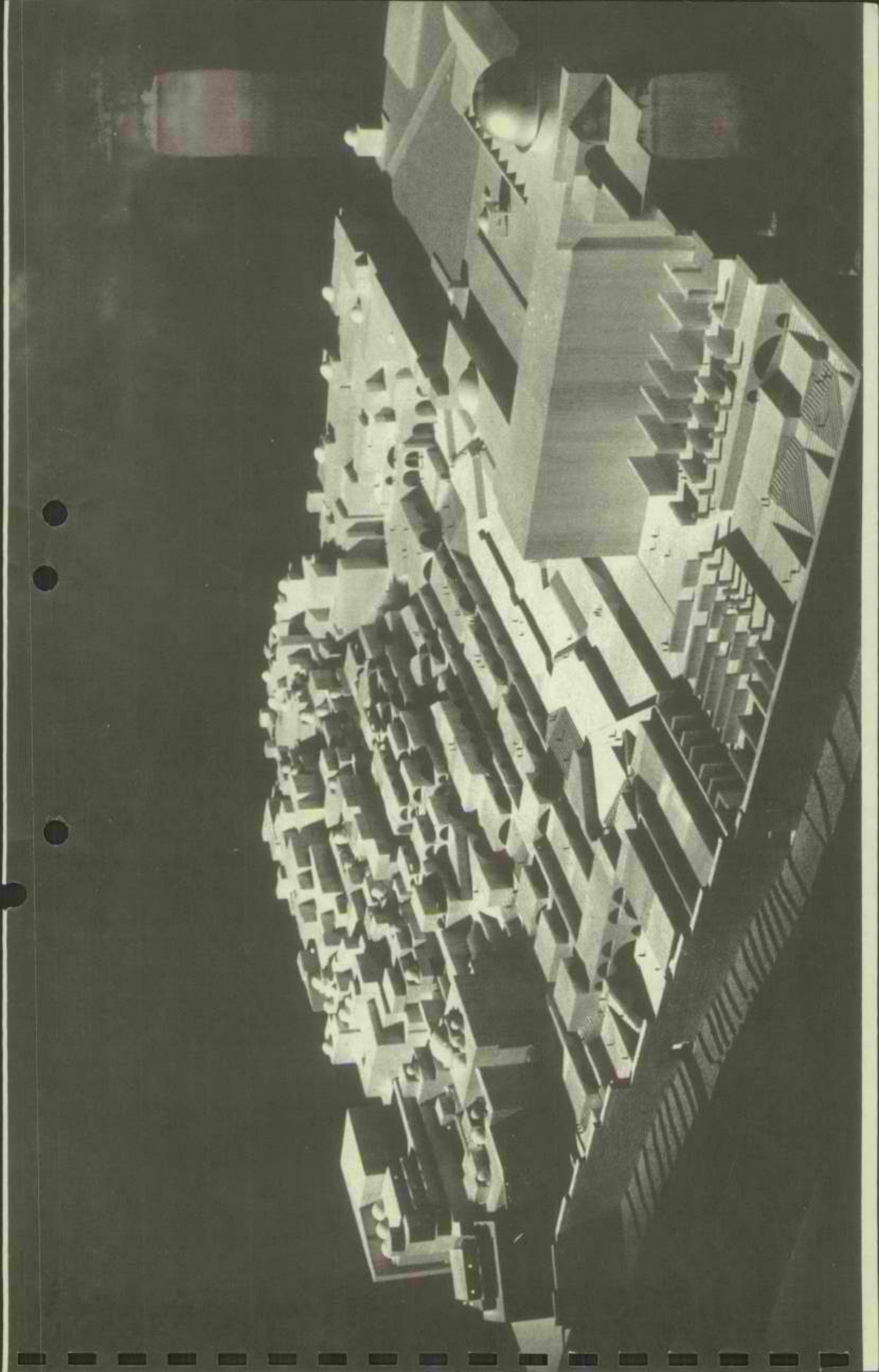
-	4,000
---	-------

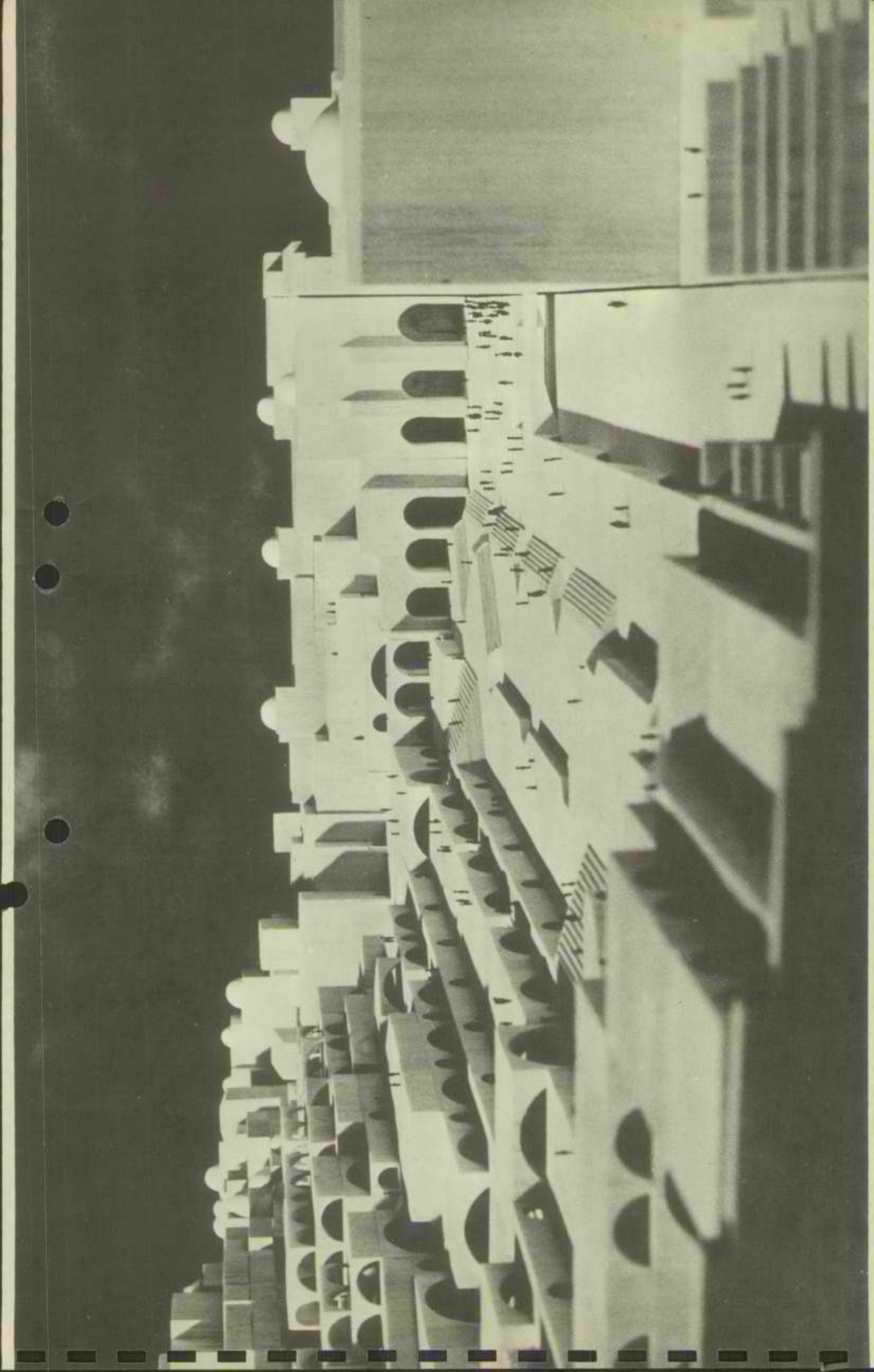
14. RECOMMENDATIONS

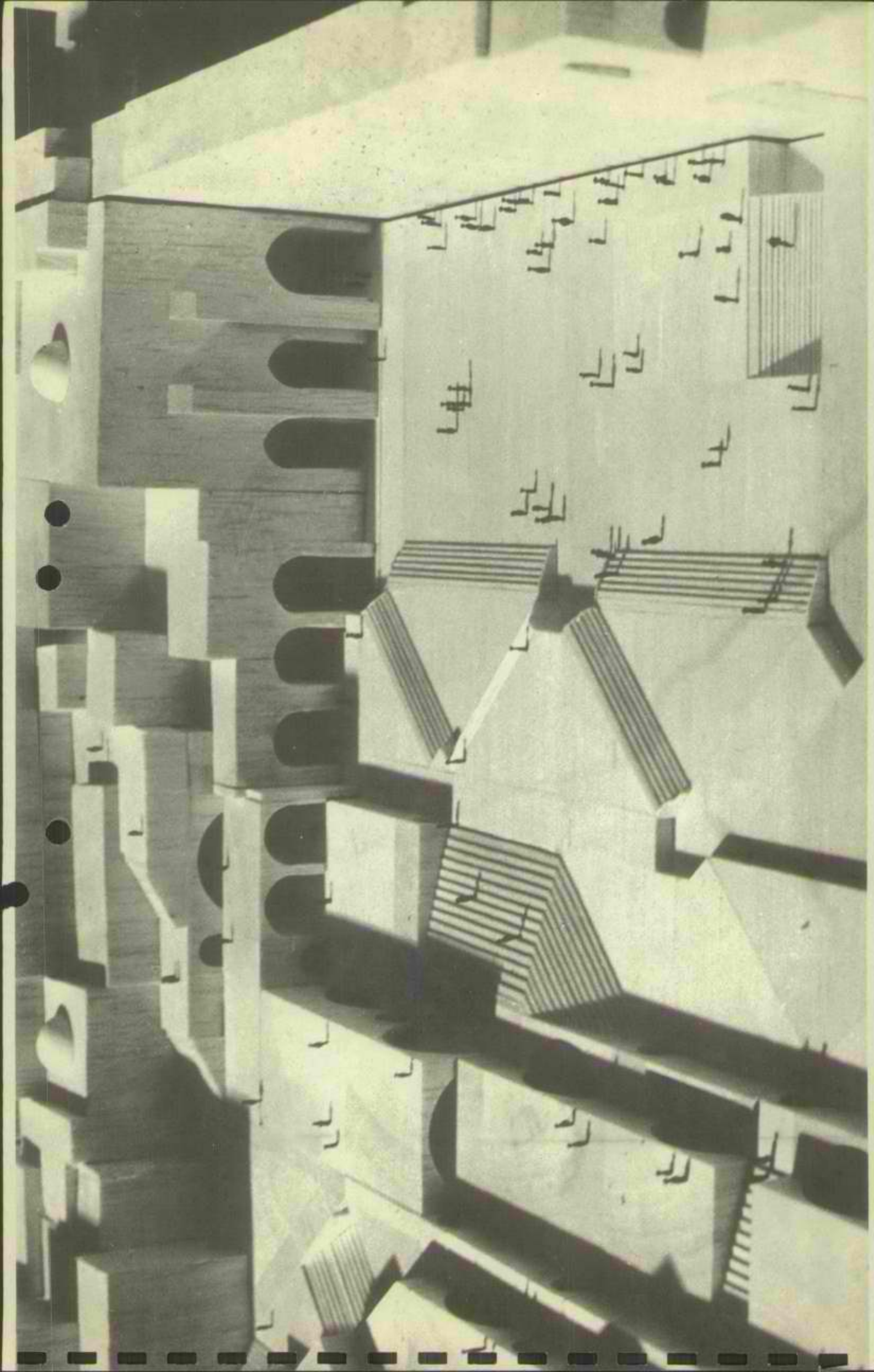
- (i) It is recommended that the preliminary concepts described herein be presented to the Municipals and the District Committees on Planning for preliminary conceptual approval.
- (ii) It is recommended that the plan and program be presented to the Central Government Authorities with jurisdiction over the area (The Cabinet Committee, The Corporation for the Development of the Jewish Quarter, Ministry of Religious Affairs, Department of Antiquities Archaeology).
- (iii) It is recommended that upon receipt of approval of basic concepts by the Municipal and District Planning Commission, Phase 4 and 5 of this planning study, that is, completion of urban design master planning be carried out for final submission to the municipal and district authorities (plans 1:100).
- (iv) Upon final approval of these plans, it is recommended that working drawings and construction documents be

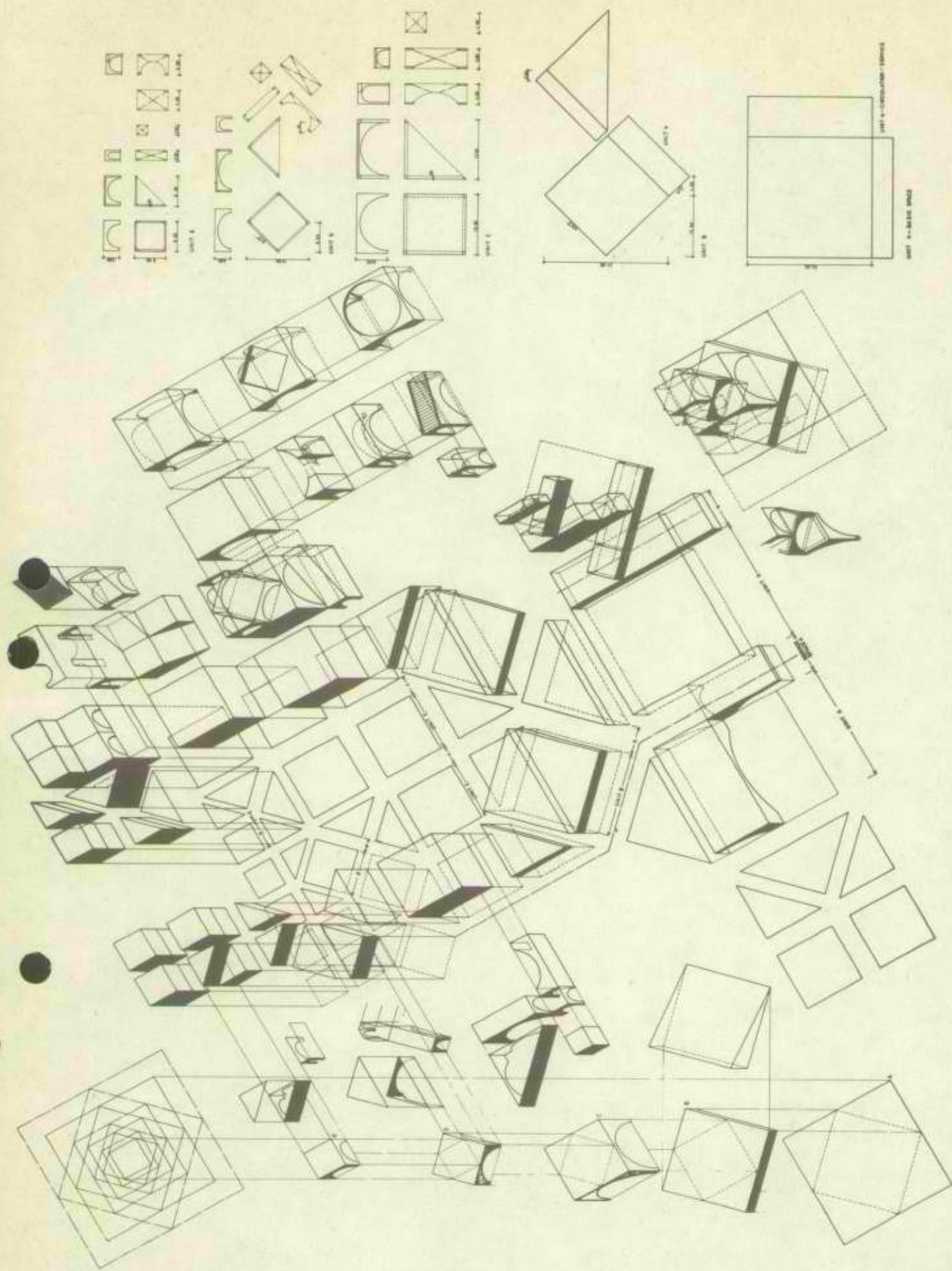
prepared in phases. It is also recommended that a special division or corporation representing the agencies and authorities concerned with the Wall be formed for the construction and implementation of this program.

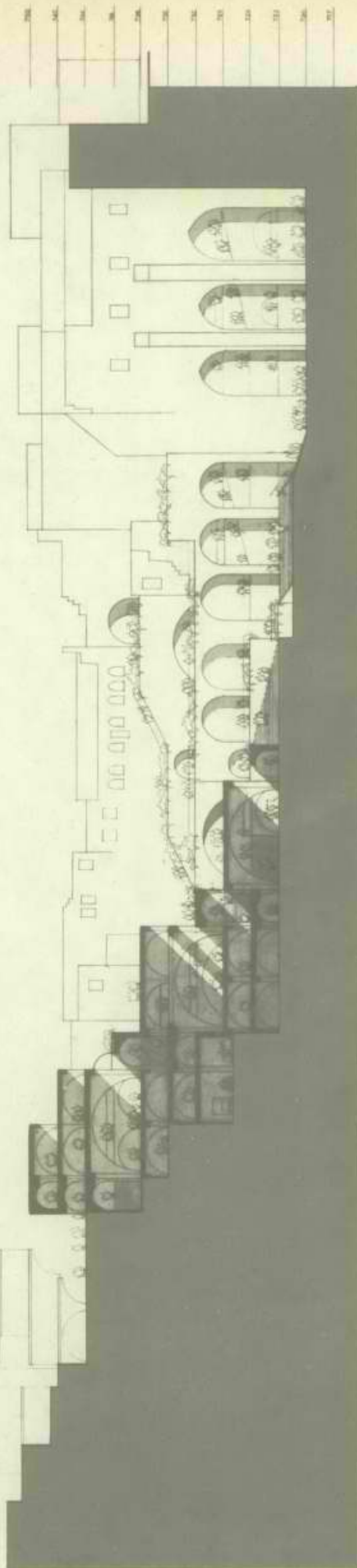

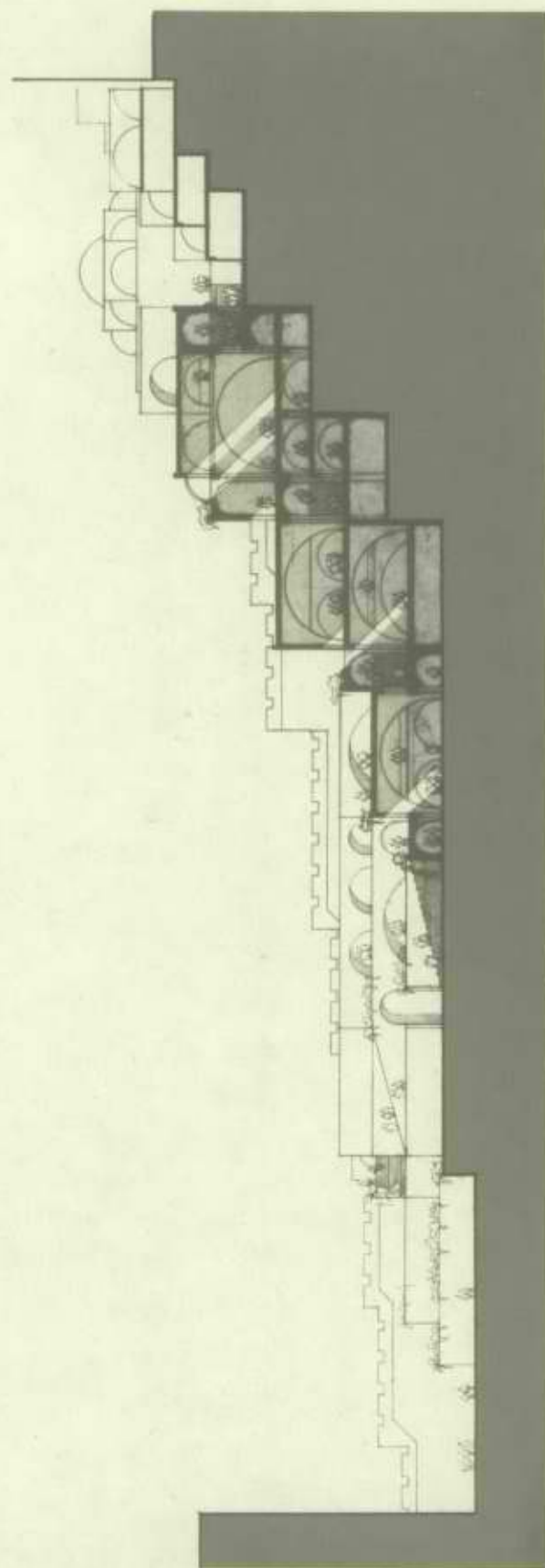
השפה הארכיטקטונית

architectural vocabulary

section looking north

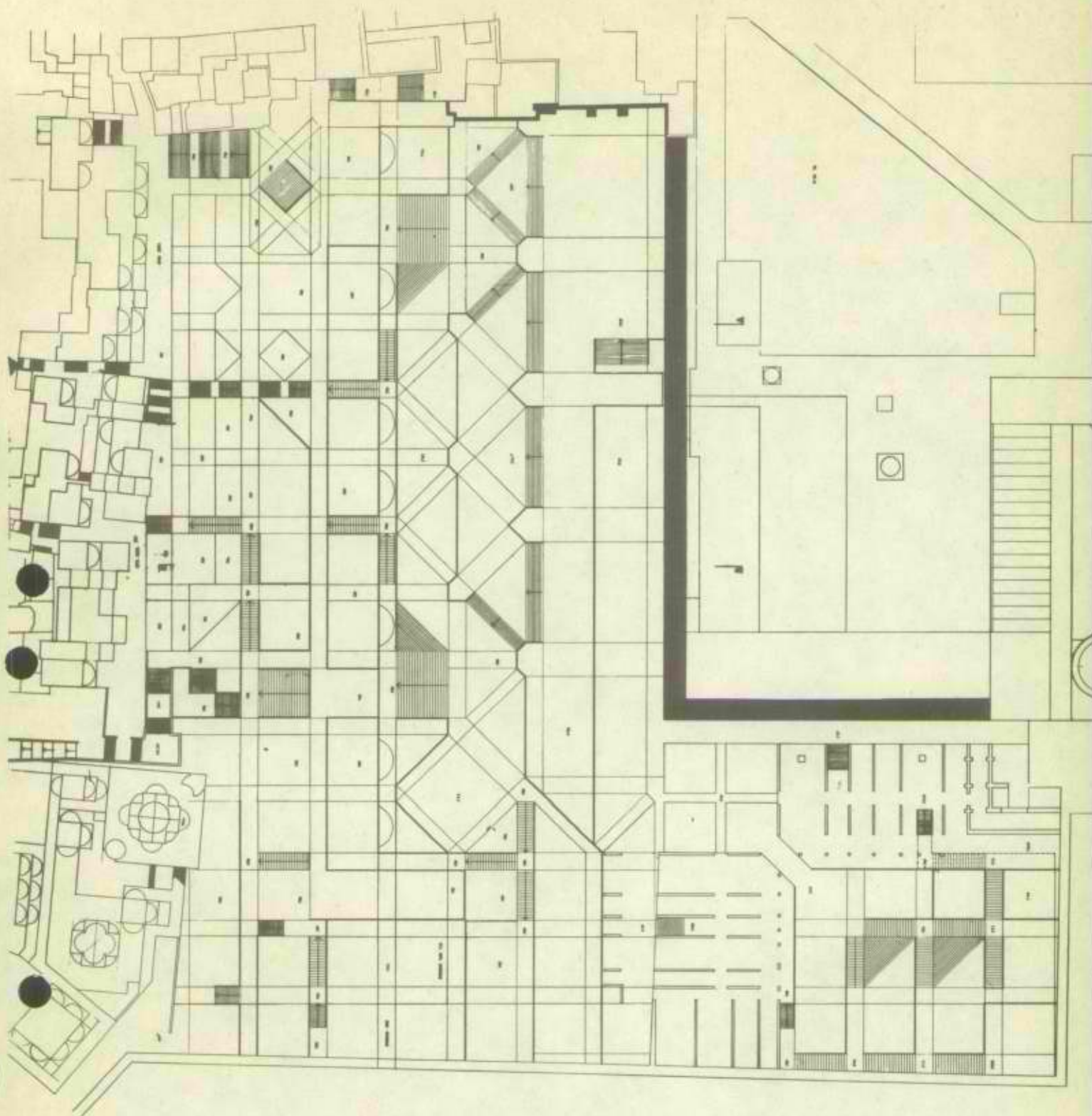
חזר ומבט צפונה A-A

חתך ומבט דרומה לכיוון שער האשפות B-B

section looking south towards dung gate

87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97
----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

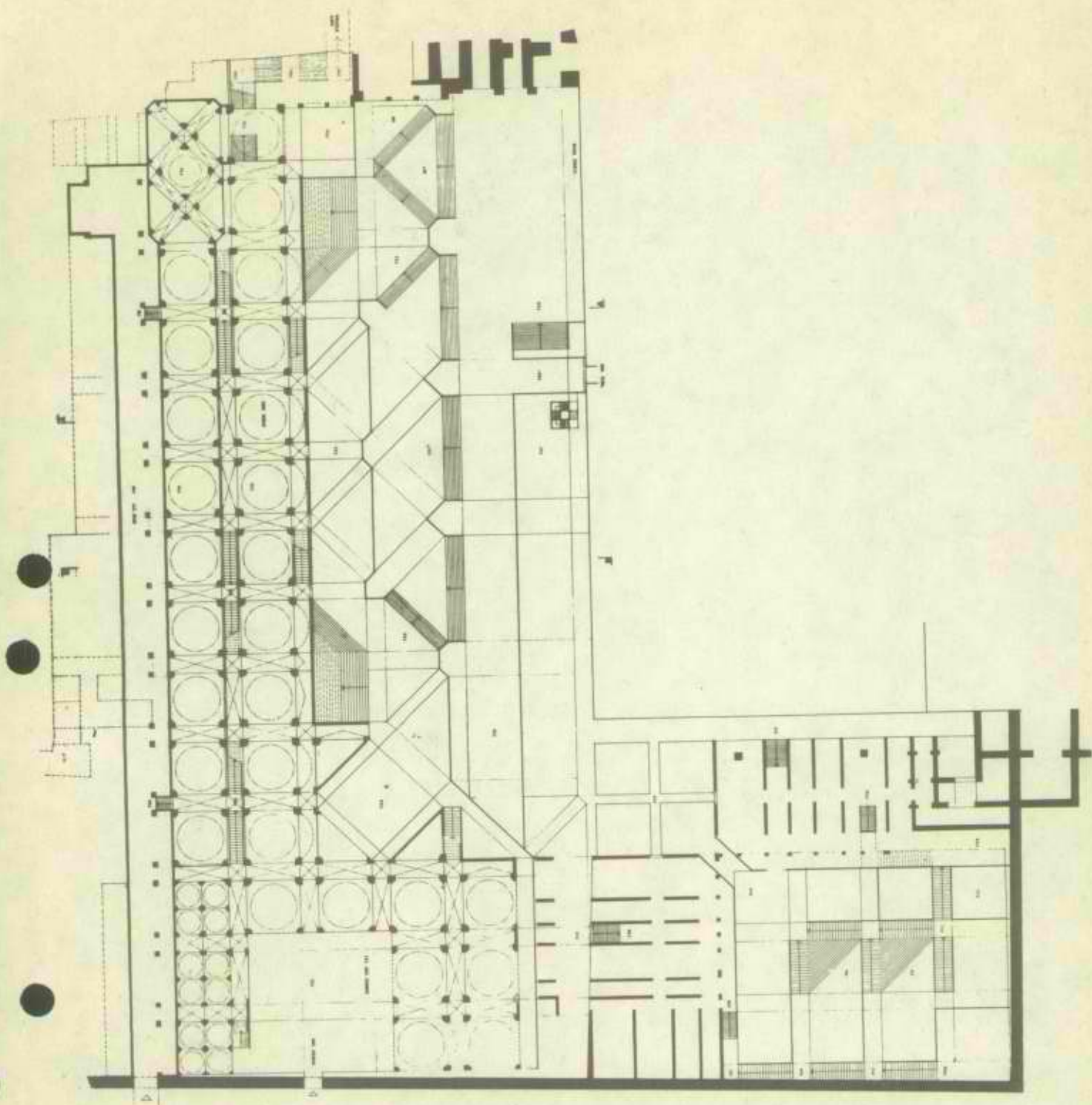
תכנית גגות

roof plan

תכנית מפלס הרחוב והמקורה

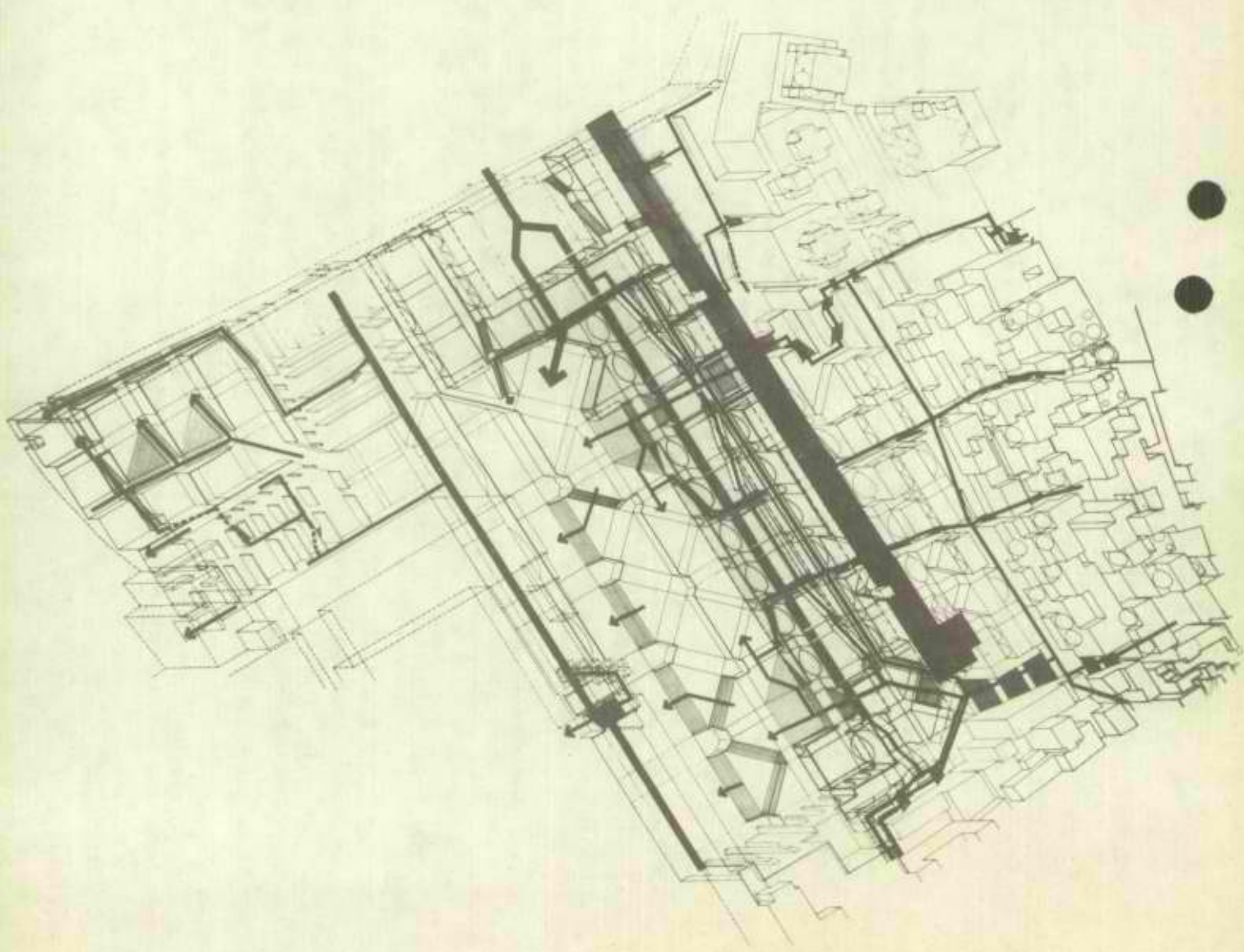
covered street plan

מזב קיים (מ"ר)	בחכנית המוצעת (מ"ר)	שטח מכסמלי של מוסדות ציבור ואזור בינוי קהילתי (חוץ משיבת פורת יוסף)
---	17,000	אזורים ארכיאולוגיים, אזורים הנמצאים בחפירות ארכיאולוגיות, אזורים בשלבי שימור ואזורי תצוגה ארכיאולוגית
17,052	11,793	
4,000	---	שטח ללא שימוש מוגדר

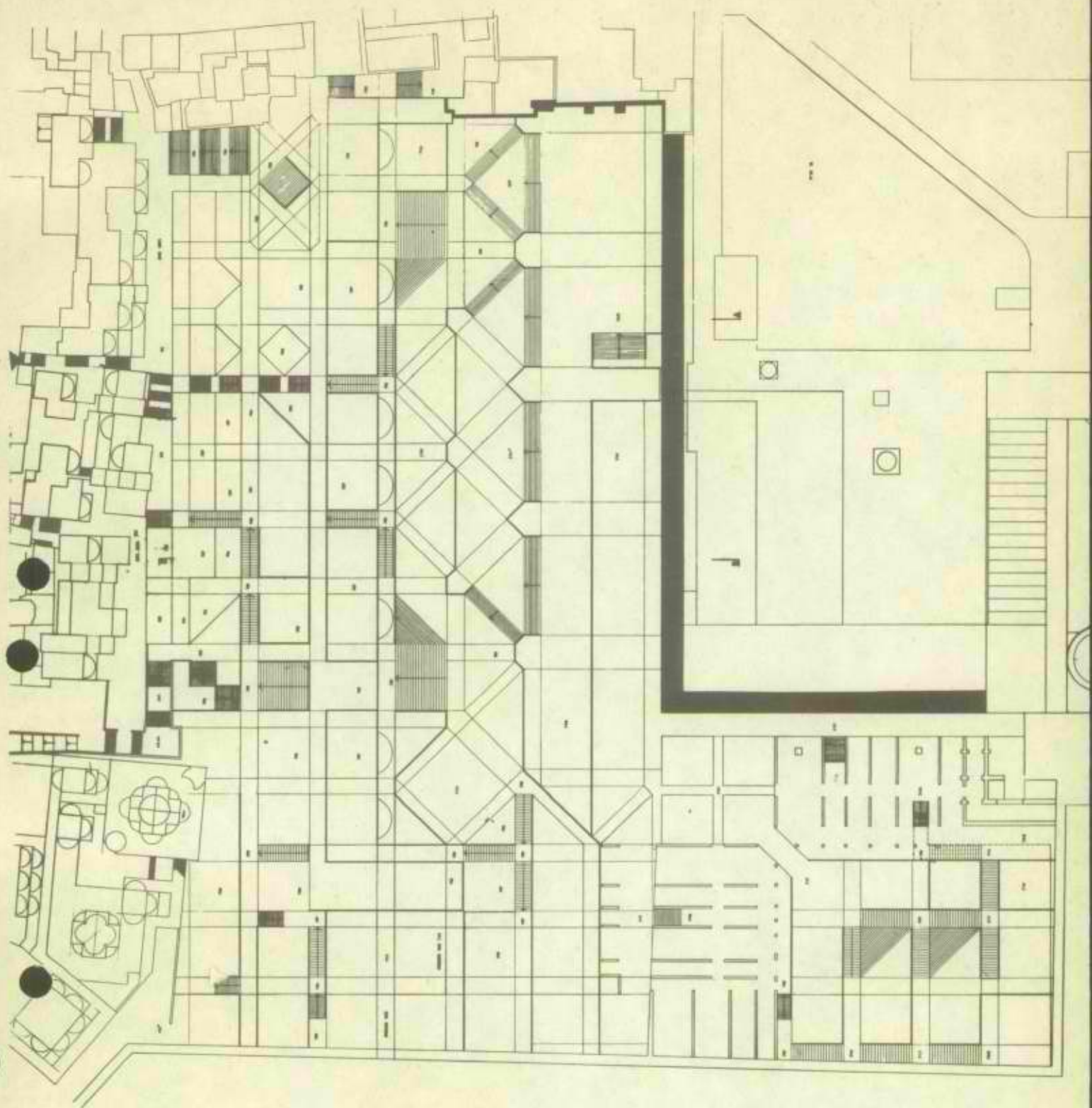
14. דמלצות

- (1) מומלץ שהתפישות הראשוניות שחוארו לעיל חובאנה בפני הועדה העירונית והועדה האזורית להכנון, לשם אישור ראשוני.
- (2) מומלץ להציג את התכנית והשרטוטים בפני הרשויות האחריות לאיור זה (ועדת שרים, החברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי, משרד הדתות, המחלקה לעתיקות ולארכיאולוגיה).
- (3) לאחר אישור התכנית הראשוניות ע"י הועדה המקומית והועדה המחוזית מומלץ לבצע את שלב 4 ושלב 5 של חכנון זה, כלומר, השלמת החכנון והכנת תכניות שתובאנה לאישור סופי בפני הועדה המקומית והמחוזית (תכניות ב.ק.מ. 1:100).
- (4) לאחר אישורן הסופי של התכניות הללו, מומלץ להכין בשלבים תכניות עבודה. כן מומלץ להקים יחידה או גוף מיוחד, שייצג את הסוכנויות והרשויות הנוגעות לענין הכהל, לשם הוצאתה לפועל ובנייתה של תכנית זו.

מערכות תנועה

circulation systems

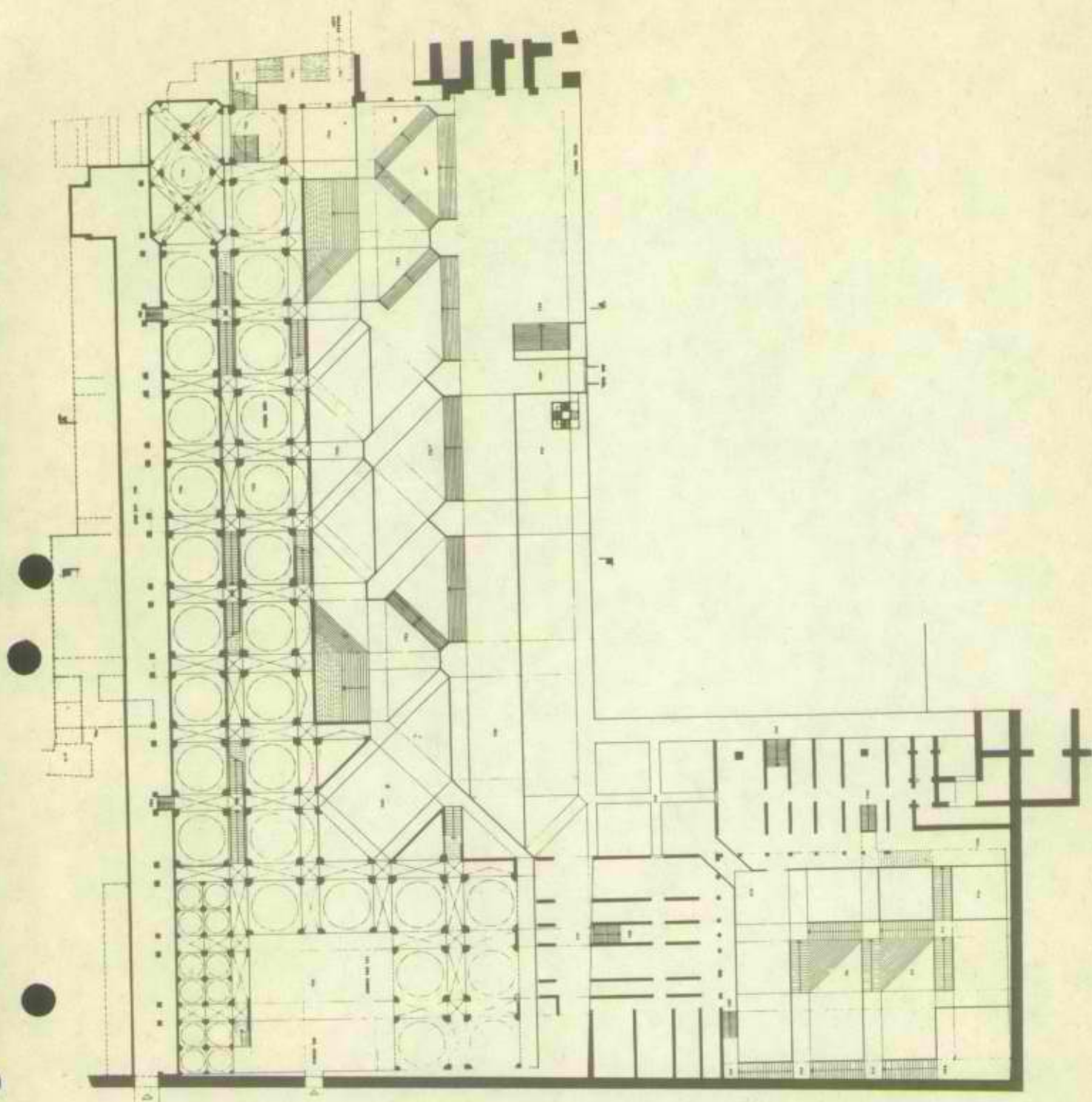

תכנית גגות
roof plan

חכנית מפלס הרחוב המקורה

covered street plan

אל: חברי ועדת השרים לעניני ירושלים

אני מעביר לעיונך עותק מהחזרה "תכנית לרחבת הכוחל המערבי

ירושלים" שהוכנה ע"י האדריכל משה ספדיה.

ב ב ר כ ה

חיים י. צדוק

נר המסמכים

מזכירות הממשלה

ירושלים, י"א בסכת תשל"ה
25 בדצמבר 1974

(4)

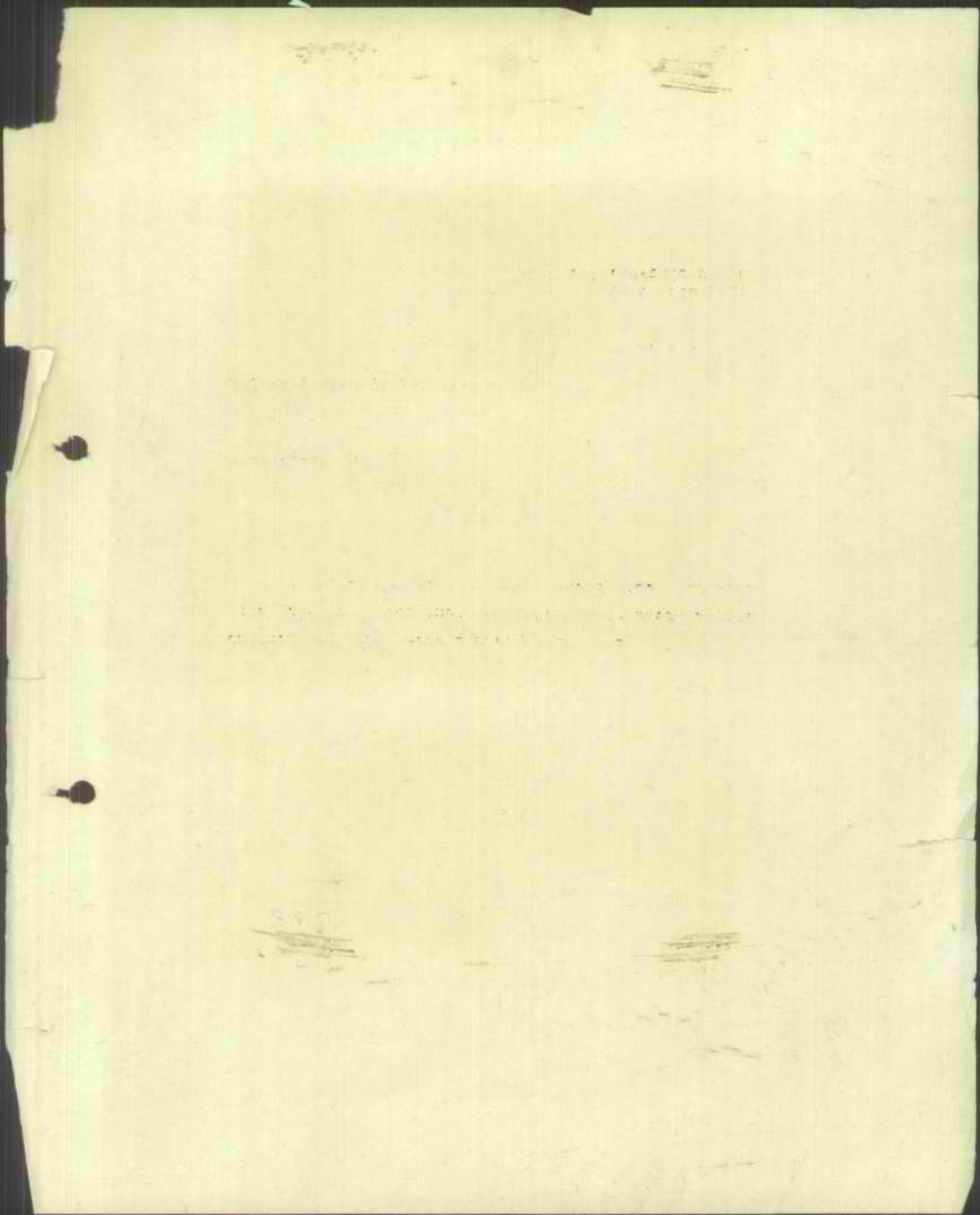
אל: חברי ועדת השרים לענין ירושלים

מאת: מזכיר הממשלה

... שר המשפטים ביקשני להעביר לעיון חברי ועדת השרים
לענין ירושלים, עותק מהחבורת "חכבית לרחכת הבותל המערבי,
ירושלים" שהוכנה על-ידי האדריכל משה ספדיה.

ב ב ר כ ה

אברהם
גרשון אבנר

אל הר ה'

המועצה הצבורית למען עבודת הקדש בהר הבית

ת.ד. 14132, ירושלים העתיקה. טל' 88466-02

בית כ"ז אדר, תשל"ב.

לכבוד

כבוד ראש הממשלה הגברת גולדה מאיר

יו"ר ועדת השרים לענין ירושלים

הקריה, ירושלים ת"ש

גברת מאיר הנכבדה,

מוגים יהודיים רחבים מודאגים בוכח התבטאויות רשמיות, התוזרות

ונשנות לאחרונה, אודות מעמדו ועתידו של הר-הבית.

בוודאי אין צורך להזכיר, שהכותל המערבי אינו אלא קיר היצוני של הר הקודש ומכאן קדושת הכותל. עיקר הקדושה הדתית, ההלכתית וההיסטורית היא בהר המוריה עצמו.

קשה להעלות על הדעת שאחרי "הר הבית בידי" הדרמטי של כ"ח באייר תשכ"ז ידובר עתה על החזרת ההר לריבונות ערבית או מוסלמית.

בלי לפגוע במנהגייהם ובתפילותיהם של סאמיני הייחון המוסלמיים, "כי ביתי בית תפילה ייקרא לכל העמים", בוודאי יש להבטיח בראש ובראשונה את הזכות ההסטורית ומעמדם הדתי של היהודים בהר הבית.

הבנו מבקשים שיאופשר למשלחת מטעמנו להופיע לפני ראש הממשלה וועדת השרים לענין ירושלים ולהביע עמדת חוגים רחבים בעם בנושא נשגב זה, ששרטיו עמוקים בהיסטוריה ובמסורת היהודית.

בכבוד רב וכברכה
הרב *אליהו* *ש"ס*
יו"ר הסוכדות
סגל

העתק: א"מ יו"ר הוועדה - השר י.ש. שמירא
שר הדתות הממונה על הסקומות הקדושים.
חברי ועדת השרים לענין ירושלים.

מ"ן ג"ן - כ"ט אלול
322-1-6

ירושלים, י"א בחשוון תשל"ג
19 באוקטובר 1972

לכבוד
אדריכל יוסף שיינברגר
רחוב סטראוס 11
ירושלים

א.ג.א.

בהתאם לבקשת שר הדתות, הריני מתכבד להביא לתשומת-לבך החלטה מס. 52(2)ים
של הממשלה מיום כ"ג בחשרי תשל"ג (1.10.72):

52(ים). סקר בטיחות של המקומות הקדושים והחפירות
ליד חומות הר הבית

מ ה ל י ס י ס. לערוך במקום האפשרי סקר בטיחות של המקומות
הקדושים והחפירות לכל אורך החומה הדרומית והמערבית של הר
הבית ובמיוחד לאורך המקומות הקדושים.

הסקר יבוצע על-ידי מע"צ אשר תבקש ותקבל הנחיות מועדת הבטיחות,
אשר מובתה ביום ה' באלול תשכ"ח (1.9.68) על-ידי ועדת השרים
לענין השמירה על המקומות הקדושים, אליה יצורפו נציג משרד הדתות
ונציג משרד החינוך והתרבות.

"מעצ" מהיה רשאית לבקש עצה מהטכניון או מבעלי מקצוע מעולים אחרים.

חור כדי עבודת הסקר תגיש מע"צ לועדת הבטיחות דו"ח חודשי.
ועדת הבטיחות תעביר את הדו"ח, עם או בלי הערות - כפי שיראה
לה, ליו"ר ועדת השרים לענין ירושלים.

יושב-ראש הועדה יעביר הפהקים מהדו"ח לתגרי ועדת השרים לענין
ירושלים."

ב ב ר כ ה

מיכאל ביר
סגן מזכיר הממשלה

העמק: לשכת שר הדתות

855-1-558
17 14 - ed West

RECEIVED
JAN 14 1958

100-100000-1000
100-100000-1000
100-100000-1000

100-100000-1000

100-100000-1000
100-100000-1000

100-100000-1000
100-100000-1000

100-100000-1000
100-100000-1000

100-100000-1000
100-100000-1000

100-100000-1000
100-100000-1000

100-100000-1000
100-100000-1000

100-100000-1000
100-100000-1000

100-100000-1000

100-100000-1000
100-100000-1000

100-100000-1000

ירושלים, ח' בניסן תשל"ב
י 23 במארס 1972

לכבוד
הרב משה סגל
יו"ר המזכירות אל-הר ה'
המועצה הצבורית למען עבודת הקדש בהר הבית
ח.ד. 14132
י ר ו ש ל י ם

הרב סגל הנכבד,

הריני לאשר קבלת מכתבך מיום כז' באדר תשל"ב
אל ראש הממשלה. מכתבך יועבר לעיונה של הגב' מאיר.

ב ב ר כ ה,

אלי מזרחי
ס/מנהל לשכת ראש הממשלה

אל הר ה'

המועצה הצבורית למען עבודת הקדש בהר הבית

ת.ד. 14132, ירושלים העתיקה. טל' 02-88466

בית כ"ז אדר, תשל"ב.
13.3.72

לכבוד

כבוד ראש הממשלה הגברת גולדה מאיר

יו"ר ועדת השרים לענין ירושלים

הקריה, ירושלים ת"ו

גברת מאיר הנכבדה,

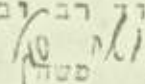
חוגים יהודיים רחבים מודאגים נוכח התבטאויות רשמיות, החוזרות
ובטנות לאחרונה, אודות מעמדו ועתידו של הר-הבית.

בוודאי אין צורך להזכיר, שהכוחל המערבי אינו אלא קיר חיצוני של
הר הקודש ומכאן קדושת הכותל. עיקר הקדושה הדתית, ההלכתית וההסטורית
היא הר הסוריה עצמו.

קשה להעלות על הדעת שאחרי "הר הבית כיד" הדרמטי של ב"ה באייר
תשכ"ז ידובר עתה על החזרת ההר לריבונות ערבית או מוסלמית.

בלי לפגוע במנהגיהם ובתפילותיהם של מאמיני הייחוד המוסלמיים,
"כי ביתי בית תפילה ייקרא לכל העמים", בוודאי יש להבטיח בראש
ובראשונה את הזכות ההיסטורית ומעמדם הדתי של היהודים בהר-הבית.

הבנו מבקשים שיאופשר למשלחת מטעמנו להופיע לפני כבוד ראש הממשלה
וועדת השרים לענין ירושלים ולהביע עמדת חוגים החבים בעם בנושא
נשגב זה, ששרטיו עמוקים בהיסטוריה ובמסורת היהודית.

בכבוד רב ובברכה
הרב ש"ק
יו"ר המזכירות

העתק: מ"מ יו"ר הוועדה - השר י.ש. שמיר
שר הדתות המסונה על הפקודות הקדושים.
חברי ועדת השרים לענין ירושלים.

לשכת שר המשפטים

ירושלים, ל' ניסן תשל"א
25 אפריל 1971

16143

אל: מזכיר הממשלה

הנדון: הר הבית - החלטת ועדה השרים לשמירה על
המקומות הקדושים מיום 16.8.67

שר המשפטים מבקש לדעת האם אפשר לדעת לפי הפרוטוקול
של הישיבה, מי השרים שהיו נוכחים בישיבה והאם הובש ערר על
ההחלטה.

ב ב ר כ ה,

עוזי סיון
מנהל לשכת השר

OFFICE OF THE SECRETARY

DEPARTMENT OF THE ARMY
WASHINGTON, D. C.

TO: THE SECRETARY

FROM: THE SECRETARY
OF THE ARMY

SUBJECT: [Illegible text]

1. [Illegible text]

2. [Illegible text]

ירושלים, כ' באייר תשל"א
27 באפריל 1971

אל : מר ע. סירון, מנהל לשכת טר המשפטים

מאת: מזכירות הסממלה

הבדון: החלטת ועדת השרים לשמירה על
המקומות הקדושים בעבין הר הבית

זאת לאשר קבלת מכתבן מיום ל' בניסן תשל"א
(25.4.71) בקשר לנ"ל.

מצורף בזה, לבוחיותכם, תצלום פרוטוקול ועדת
השרים לשמירה על המקומות הקדושים מיום י' באב
תשכ"ז (16.8.67). בישיבה זו לא נדשמה סטנוגרמה
ולא הוגש כל ערר על החלטת שנתקבלה בה.

ב ב ר כ ה

בהירה משולם

פ ר ט י כ ל
ישיבת ועדת השרים לשמירה על המקומות
הקדושים שהוקמה עפ"י החלטה מס. 732
של הממשלה מיום ז' באב תשכ"ז (13.8.67)

י' באב תשכ"ז - 16.8.67

בכחו השרים: ז. ורהפטיג - יו"ר, א. אבן (בחלק הראשון של הישיבה)
מ. בגין, י. ישעיהו, ח.מ. שפירא, י.ש. שפירא, א. ששון

בעדרו השרים: מ. דיין, מ. קול

ש. צויגריך - מזכירות הממשלה
אלי"מ ד. ורדי - צה"ל
אלוף ע. ברקיס - צה"ל
מ. רביב - משרד החוץ (בחלק הראשון של הישיבה)

הר הבית

לאחר דיון בהצעות השונות לגבי הר הבית מחליטים:

- א. הועדה מטילה על היו"ר להפגש עם האלוף הרב גורן ולהודיע לו כי עליו להפסיק את ארגון התפילות, מדידות וכדומה על הר הבית.
- ב. שר הבטחון מתבקש להורות לרמטכ"ל להזמין אליו את האלוף הרב גורן ולהורות לו להמנע מכל פעולה הקשורה בארגון תפילות, מדידות וכדומה על הר הבית.
- ג. ב-6 קולות משיעלו בכביסה להר הבית מתפללים יהודים, יופנו ע"י כוחות הבטחון לכותל המערבי.

(ההצעות המפורטות להלן נדחו)

1. (ב-2 קולות) לאישור כניסת יהודים להר הבית בשבת הקרובה
2. (ב-2 קולות) למנוע תפילה מאוגנת על הר הבית של לא מוסלמים עד ליום א' הקרוב.
3. (ב-3 קולות) למנוע תפילה הפגנתית מאוגנת על הר הבית.
4. (ב-3 קולות) אין סתירה בין הצעה 2 והחלטה ג' דלעיל.

המשך הדיון נדחה

יְרוּשָׁלַיִם, ו' כִּנְיָסָן תש"ל
1 באפריל 1971

ס ו ד י

אל : שר המשפטים

מאת: מזכיר הממשלה

הגדרון: דר הבית

בהמשך לשיחתנו בקשר לג"ל, להלן נוסח ההחלטה כפי שהתקבלה
בועדת השרים לשמירה על המקומות הקדושים ביום י' באב תשכ"ז
(16.8.67):

"דר הבית"

לאחר דיון בהצעות השונות לגבי דר הבית טהליסיס:

- (א) הוצעה מטילה על היושב-ראש להיפגש עם האלוף הרב גורן ולהודיע לו כי עליו להפסיק את ארגון המפילות, מדידות וכדומה על דר הבית.
 - (ב) שר הבטחון מחבקש להורות לדמטכ"ל להזמין אליו את האלוף הרב גורן ולהורות לו להימנע מכל פעולה הקשורה בארגון מפילות, מדידות וכדומה על דר הבית.
 - (ג) משיעלו בכניסה לדר הבית מתפללים יהודים, יופנו על-ידי כוחות הבטחון לכותל המערבי.
- מתברר כי באותה ישיבה לא ברורה סמבטרה ועל-כן אין למצוא סיפוכין בכתב לדעות שהובעו על-ידי השרים השונים.

נ כ ר כ ה

מיכאל ארגון

ירושלים, ר' בנימין תשל"א
1 באפריל 1971

ס ו ד י

אל : שר המשפטים

מאת: מזכיר הממשלה

הגדרון: הר הבית

בהמשך לשיחתנו בקשר לג"ל, להלן גרסה ההחלטה כפי שנתקבלה
בועדת השרים לשמירה על המקומות הקדושים ביום י' באב תשכ"ז
(16.8.67):

"רד הבית"

לאחר דיון בהצעות השונות לגבי הר הבית סחליטים:

- (א) הוצעה מטילה על היושב-ראש להיפגש עם האלוף הרב גורן ולהודיע לו כי עליו להמשיך את ארגון התפילות, מדידות וכדומה על הר הבית.
 - (ב) שר המשכון מתבקש להורות לרמטכ"ל להזמין אליו את האלוף הרב גורן ולהורות לו להימנע מכל פעולה הקשורה בארגון תפילות, מדידות וכדומה על הר הבית.
 - (ג) משיעלו בכניסה להר הבית מתפללים יהודים, יופנו על-ידי כוחות המשכון לכותל המערבי.
- מתברר כי באותה ישיבה לא ברשמה סטנוגרמה ועל-כן אין למצוא סימוכין בכתב לדעות שהובעו על-ידי השרים השונים.

נ ב ר כ ה

מיכאל ארגון